

SUMAR | CONTENTS | RÉSUMÉ

DOSAR ARTA FRANCEZĂ | DOSSIER FRENCH ART

5

Editorial. Tandemul Franța-România | Editorial. The Tandem France-Romania | Editorial. Le tandem France-Roumanie
Text Magda Cârneci

8

Catherine Millet: „Ceea ce caracterizează scena franceză este teroarea față de cea mai mică caracteristică națională” | Catherine Millet: „Ce qui caractérise le mieux la scène française est sa terreur de la moindre caractéristique nationale”
Un interviu de/ Interview de Magda Cârneci

16

Pierre Huyghe și paradoxul permanent. Artistul cel mai important astăzi în Franța și oriunde | Pierre Huyghe et le paradoxe permanent. Il est aujourd’hui l’artiste le plus important en France et ailleurs
Text Ami Barak

22

Supports/ Surfaces
Text Romain Mathieu

26

Marc Desgrandchamps. Apariție și dispariție | Marc Desgrandchamps. Apparition et disparition
Text Erik Verhagen

30

TOP5 – Cinci artiști francezi de top | TOP5 artistes français
Text Mathilde Villeneuve

34

Întâlnire fugară cu Kamel Mennour, galerist de artă la Paris | Rencontre furtive avec Kamel Mennour, galeriste à Paris
Text Petra Vlad

38

Picturi impure | Peintures impures
Text Romain Mathieu

42

O bucătărie specifică: Nicolas Boulard | Une cuisine spécifique: Nicolas Boulard
Text Léa Bismuth

46

Apolonia Sokol
Text Richard Leydier

50

Something You Should Know. Interviul cu | Interview avec Elisabeth Lebovici
Text Magda Cârneci

54

O expoziție de Georges Didi-Huberman | Une exposition de Georges Didi-Huberman
Text Anca Oroveanu

61

Figuri discrete. Avangardiști români exilați la Paris. | Discreet Figures. Romanian Avant-gardists Exiled in Paris
Text Mica Gherghescu

PORTOFOLII | PORTFOLIOS

65

Tania Mouraud
Text Ioana Chira

68

Philippe Cognée. Despre realul tremurat și fixat | Philippe Cognée. Du réel tremblé, et fixé
Text Colin Lemoine

70

Sophie Zénon. În numele vieții | Sophie Zénon. In Life’s Name
Text Ramona Novicov

74

Pusha Petrov. Pasul necesar: ochiul din geanta artistei | Pusha Petrov. The Necessary Step: the Eye in the Artist’s Purse
Text Andreea Foanene

EXPOZIȚII INTERNȚIONALE | EXHIBITIONS ABROAD

79

Un „Sezon” pentru o istorie | A “Season” for History
Text Bogdan Ghiu

86

Ex-East. Istoriile trecute și recente ale avangardelor românești | Ex-East. Past and Recent Stories of the Romanian Avant-Gardes
Text Magda Cârneci

90

Zid după zid – „retușuri” și „decupaje” | Wall after Wall — “Touch-ups” and “Cut-ups”
Text Bogdan Ghiu

94

Mircea Cantor: Spre in(de)fnit |
Mircea Cantor: Towards the In(de)fnite
Text Călin Stegorean

98

Arta (românească) — o cărămidă |
(Romanian) Art — A Brick
Text Bogdan Ghiu

102

Matisse & Pallady și *ia*:
o prietenie sub semnul cenzurii |
Matisse & Pallady et La Blouse
roumaine: une amitié sous la censure
Text Doina Lemny

106

Mircea Cantor: Theatrum mundi
Text Sorina Jecza

110

Influența internațională a lui Bourdelle |
L'influence internationale de Bourdelle
Text Ioana Vlasiu

115

Franța–România: pretutindeni |
France–Roumanie: partout
Text Élisabeth Couturier

118

DEMOFLASH. Răzvan Boar în
conversație cu Étienne Bernard |
DEMOFLASH. Răzvan Boar in
conversation with Étienne Bernard

EXPOZIȚII ÎN ROMÂNIA | EXHIBITIONS IN ROMANIA

123

Florin Ciubotaru. Domesticirea haosului |
Florin Ciubotaru. Taming Chaos
Text Ioana Vlasiu

126

Lia Perjovschi: muzeu (al Cunoașterii) în
muzeu (Cotroceni)
Lia Perjovschi: Museum (of Knowledge)
in the (Cotroceni) Museum
Text Daria Ghiu

130

Roxana Trestioreanu.
Reabilitarea iconicului |
Roxana Trestioreanu.
Reclaiming the Iconic
Text Călin Stegorean

132

Ciprian Radovan: 1965–1975
Text Maria Orosan-Telea

134

Pe două voci.
Suzana Dan în dialog cu Simona Vilău |
With two voices. A Dialogue Between
Suzana Dan and Simona Vilău

138

Arhiva fotografică și istoria cu i mic |
The Photographic Archive and
History in h minor
Text Simion Teodor Ștefan

142

Specii de Spații/ Spațiu
(Continuare și sfârșit) |
Espèces d'espaces/ Espace
(Suite et fin)
Text Mihnea Mircan

RECENZII DE CARTE | BOOK REVIEWS

146

Catherine Millet. Arta contemporană.
Istorie și geografie |
Catherine Millet. Contemporary Art.
A History and Geography
Text Adrian Guță

148

Après Cadere
Text Magda Cârneci

IN MEMORIAM

150

Ecaterina Vrană (1969–2019)
Text Magda Cârneci

INFO ART

152

Newsletter MNAC

157

Newsletter MNLR

159

Sezonul Franța–România:
Expoziții de artă |
Saison France–Roumanie:
Expositions d'art

160

Spații de artă contemporană
din România

165

Expoziții organizate de ICR

168

Galeriile U.A.P. din România

173

Galerii de artă românești din străinătate

COLABORATORI | CONTRIBUTORS

Editorial. Tandemul Franța-România

TEXT Magda Cârneci

Se mai poate oare face un dosar, inevitabil limitat ca număr de pagini, despre arta contemporană a unui spațiu cultural atât de complex și de activ, ca să nu zic ambițios, ca cel francez? Spațiu în care funcționează din plin principiul „excepției culturale” care face din producția de artă un motor important al forței europene și internaționale a Franței.

Într-o lume cu tendințe estetice globalizate, mai e oare relevant să încerci să definești, fie și succint, profiluri de artiști, grupuri și curente, care să scoată în evidență o tendință, o specificitate locală, care ar aduce plusvaloare pe piața universală a culturilor naționale?

Noi credem că da. Mai ales în cazul unei țări ca Franța, de care ne leagă ca români o atracție culturală îndelungată, cred că merită ca, măcar odată la câteva decenii, să punem împreună informații utile, dacă nu relevante, despre câțiva artiști, câteva grupuri și fenomene vizuale care pot sugera la o scară mică, adaptată unei reviste de artă, ceea ce se întâmplă la o scară mult mai mare, cea care dă consistență și argumente forței culturale actuale a Franței.

În dosarul nostru veți găsi texte despre artiști consacrați ca Pierre Huyghe sau Marc Desgrandchamps, despre grupuri celebre ca Supports/Surfaces, despre artiste puternice ca Tania Mouraud, Apolonia Sokol sau Sophie Zenon, despre artiști care încep să aibă un nume precum Julien Prévieux, Giroud et Siboni, Katinca Bock și Marie Voignier sau despre artiști emergenți; veți găsi interviuri cu critici, cu galeriști, cronici de expoziții și recenzii de cărți, texte despre noi tendințe și despre revenirea progresivă, după decenii în care arta franceză a suferit

Editorial. The Tandem France-Romania

Is it still possible to compile a dossier, inevitably within a limited number of pages, on the contemporary art scene of such a complex and active, not to say ambitious, cultural space as it is the case with France? A space that functions fully on the state of “cultural exception” which turns art production into an important vehicle of France’s European and international strength.

In a world with globalized aesthetic tendencies, could it still be timely to try and define, even briefly, the profiles of artists, groups and movements that could highlight a tendency, a local specificity, one that would bring added value to the universal market of national cultures?

We believe so. Especially when referring to a country such as France, towards which we, Romanians, exercised an enduring cultural fascination. We believe it is worthwhile, at least once in a couple of decades, to put together useful if not relevant information on several artists, groups or visual phenomena that could hint from the smaller scale, specific to the format of an art magazine, that which is happening on a much wider scale — things that give consistency and ground to France’s current cultural strength.

In our dossier, you will find texts about artists such as Pierre Huyghe or Marc Desgrandchamps, about groups known as Supports/Surfaces, about powerful artists such as Tania Mouraud, Apolonia Sokol or Sophie Zenon, about artists who are building themselves a name such as Julien Prévieux, Giroud et Siboni, Katinca Bock and Marie Voignier or emerging artists; you will also find interviews with critics, gallerists, exhibitions and book reviews, texts about

Editorial. Le tandem France-Roumanie

Peut-on toujours concevoir un dossier, qui serait inévitablement limité en nombre de pages, sur l’art contemporain d’un espace si complexe et si actif, pour ne pas dire ambitieux, comme l’espace français? Un espace dans lequel fonctionne toujours le principe de l’« exception culturelle » qui fait de la production d’art un moteur important de la force européenne et internationale de la France.

Dans un monde aux tendances esthétiques globalisantes, est-il toujours justifié d’essayer de définir, même succinctement, des profils d’artistes, de groupes et de courants artistiques qui mettent en évidence une spécificité locale qui éventuellement apportera de la plus-value sur le marché universel des cultures nationales?

Nous pensons que oui. Surtout dans le cas d’un pays comme la France, auquel nous lie, en tant que Roumains, une attraction culturelle de longue date, je pense que cela vaut la peine de collationner de décennies en décennies, des informations importantes ou même inédites sur quelques artistes et quelques phénomènes visuels qui peuvent suggérer sur une petite échelle, adaptée à une revue d’art, ce qui se passe à une échelle beaucoup plus grande, celle qui donne consistance à la force culturelle actuelle de la France.

Dans notre dossier vous trouverez des textes sur des artistes consacrés tels Pierre Huyghe ou Marc Desgrandchamps, sur des groupes célèbres tel Supports/Surfaces, sur des artistes femmes remarquables telles Tania Mouraud, Apolonia Sokol, Sophie Zénon, sur des artistes qui commencent avoir un nom tels Julien Prévieux, Giroud et Siboni,

expoziții - conferințe
dezbatere - concert
teatru - film - arte plastice

rezidențe artistice
dramaturgie - muzică - dans
circ contemporan
carte franceză - mediateca

design - arhitectură - peisagism
ateliere de creație
vulgarizare științifică - burse de studiu
cursuri de limba franceză

v i v r e
l e s
c u l t u r e s

**INSTITUT
FRANÇAIS**

Roumanie

Catherine Millet:
„Ceea ce caracterizează
scena franceză este
teroarea față de cea
mai mică caracteristică
națională”

UN INTERVIU DE | UNE INTERVIEW DE **Magda Cârneci**

Catherine Millet. D.R.

MC : Catherine Millet, sunteți redactor-șef al revistei *artpress* de la crearea ei în 1972 și până în prezent. Această revistă lunară bilingvă, în franceză și engleză, bine cunoscută peste tot, v-a permis să aveți o privire precisă și o perspectivă generală asupra fenomenului vizual contemporan. În plus, sunteți eseistă și scriitoare de renume. De la *Arta contemporană în Franța*, cartea dumneavoastră din 1987 care a constituit un reper important, și până la *Arta contemporană. Istorie și geografie* din 2006, tradusă și în română, e un întreg parcurs de 20 de ani de evoluție vizuală în Franța și în lume despre care dumneavoastră vorbiți. Cum ați defini acest parcurs?

CM : Când *artpress* s-a născut acum aproape o jumătate de secol, concepția asupra artei care domina atunci era încă moștenitoarea

Catherine Millet:
„Ce qui caractérise
le mieux la scène
française est sa
terreur de la moindre
caractéristique
nationale”

MC : Chère Catherine Millet, vous êtes rédactrice-en-chef de la revue *artpress* de Paris depuis sa création en 1972 et jusqu'à présent. Cette revue mensuelle et bilingue, en français et en anglais, bien connue un peu partout, vous a permis d'avoir un regard plus pointu et une perspective générale sur le phénomène visuel contemporain. En plus, vous êtes essayiste et écrivain renommée. Entre « *L'art contemporain en France* », votre livre de 1987 qui a fait date, et « *L'art contemporain. Histoire et géographie* » de 2006, traduit en roumain, il y a un parcours de 20 ans d'évolution visuelle en France et ailleurs dont vous rendez compte. Comment définiriez-vous ce parcours en France et ailleurs?

CM : Quand *artpress* est né il y aura bientôt un demi-siècle, la conception de l'art qui dominait était encore l'héritière de siècles de tradition et ce qu'on appelait en Occident les avant-gardes luttaienent contre cette conception. Contrairement à ce que prétendaient leurs détracteurs, elles ne recherchaient pas le nouveau pour le nouveau, elles voulaient le nouveau pour explorer de nouvelles zones de la sensibilité tout en se nourrissant de savoirs qui ne se limitent pas à l'histoire des formes. Elles voulaient dépouiller le spectateur de ses vieux réflexes, elles le provoquaient volontiers jusque dans ses retranchements, dans ses

Gilles Barbier, „Bătrână cu tatuaje” | *Vieille femme aux tatouages*, 2012. Ceară | cire, colecția | collection J+C Mairet. D.R.

său îngloba artiști de naționalități diverse. Apoi, acum vreo zece ani, Bourriaud a încercat să teoretizeze ceea ce el a numit „o estetică a globalizării” într-o carte intitulată *Radicant*. Era interesant, dar, prin definiție, nu era ceva care să se preocupe doar de chestiunea franceză. În acest moment, criticul Paul Ardenne se interesează de arta ecologică, dar și asta depășește frontiere franceze! Ca să existe un curent reperabil, trebuie să existe transmitere. Și ca să existe transmitere, trebuie să existe o practică împărtășită. Și pictura ar fi cea care s-ar preta cel mai bine la această tentativă. Singurul care ar putea s-o facă în acest moment ar fi criticul Richard Leydier.

MC: Aveți câțiva artiști francezi la care țineți? Și, punând deoparte nume ca Yves Klein, César Dali, Andy Warhol și alții despre care ați scris cărți, ce artiști internaționali admirați în prezent?

Pierre Huyghe și paradoxul permanent. Artistul cel mai important astăzi în Franța și oriunde

TEXT Ami Barak

Pierre Huyghe et le paradoxe permanent. Il est aujourd'hui l'artiste le plus important en France et ailleurs

Pierre Huyghe, *After A Life Ahead*, 2017. Pardoseală din beton pentru patinoar; nisip, argilă, apă freatică; bacterii, alge, albine, păun din specia chimera peacock; acvariu, sticlă neagră comutabilă, conus textile; incubator, celule umane canceroase; algoritm genetic; realitate augmenată; structură celulară automatizată; ploaie; amoniac; joc de logică | Ice rink concrete floor; Sand, clay, phreatic water; Bacteria, algae, bee, chimera peacock; Aquarium, black switchable glass, conus textile; Incubator, human cancer cells; Genetic algorithm; Augmented reality; Automated ceiling structure; Rain; Ammoniac; Logic game. Courtesy of the artist; Marian Goodman, New York; Hauser & Wirth, London; Esther Schipper, Berlin; Chantal Crousel, Paris. Photo credit: Ola Rindal.

Pierre Huyghe, *Untitled*, 2011–12. Entități vii și lucruri neînsuflețite | Alive entities and inanimate things, made and not made. Dimensiuni și durată variabile | Dimensions and duration variable. Courtesy of the artist; Marian Goodman Gallery, New York, Paris; Esther Schipper, Berlin. Lucrare comisionată și realizată pentru | Commissioned and produced by dOCUMENTA (13) cu sprijinul | with the support of Colección CIAC AC, Mexico; Fondation Louis Vuitton pour la création, Paris; Ishikawa Collection, Okayama, Japan.

În expoziția lui Pierre Huyghe, patinoarul era cu gheață neagră. Artistul spunea cu această ocazie: „Mă interesează din ce în ce mai puțin să fac o „expoziție”. Dar am în cap ideea că ceva se întâmplă, se formează: o situație”. Pierre Huyghe oferea deci o relectură a lucrului său, o punere la punct. El propunea „o artă a situației”.

În expoziția de la Centrul Pompidou existau și albine, păianjeni și furnici, apoi nevertebrate în acvarii. Huyghe se declară cu această ocazie interesat de textele filosofului Bruno Latour, sau ale metafizicianului Quentin Meillassoux care se forțează să gândească o lume fără oameni: „A fost pentru mine un moment puternic când m-am întâlnit cu gândirea lui. Mi-a confirmat intuițiile, ținta spre care mergeam cu propriile mele instrumente. Aș vrea ca ceva să aibă loc, chit că există cineva sau nu care să privească... nu e vorba de a expune ceva pentru cineva, ci de a expune pe cineva la ceva. Ceva care e acolo, în sine.”

Ultima expoziție a lui Huyghe la Serpentine Galleries din Londra, *Umwelt*, din 3.10.2018 până în 10.02.2019, a continuat pe linia a ceea ce separă abrupt experiențele noastre subiective de reconstrucțiile noastre. Artistul a selecționat mai întâi un ansamblu de imagini și de descrieri, pe

L'annihilation des frontières entre réalité et représentation est une constante de la démarche de Huyghe depuis le début. Pour *Remake* (1994–95) il reprend plan après plan *Fenêtre sur cour* d'Alfred Hitchcock (1954) depuis un immeuble de banlieue parisien en faisant appel à son entourage. Pour *No Ghost Just a Shell* (1999–2002), Huyghe et Philippe Parreno achètent le personnage d'Ann Lee sur catalogue, un caractère manga type, vendu aux éditeurs avec son profil psychologique. Ann Lee, femme-enfant, quittera ainsi l'industrie culturelle et sera mise à disposition à des artistes de la même génération tels que Dominique Gonzalez-Foerster et Liam Gillick, parmi d'autres, pour en faire œuvre autonome. À la Biennale de Venise en 2001 il aura le prix spécial du Jury au Pavillon Français avec un film d'animation où Ann Lee parcourt un paysage lunaire généré par ses propres paroles, et qui prend forme sous ses pieds.

Supports/Surfaces

TEXT Romain Mathieu

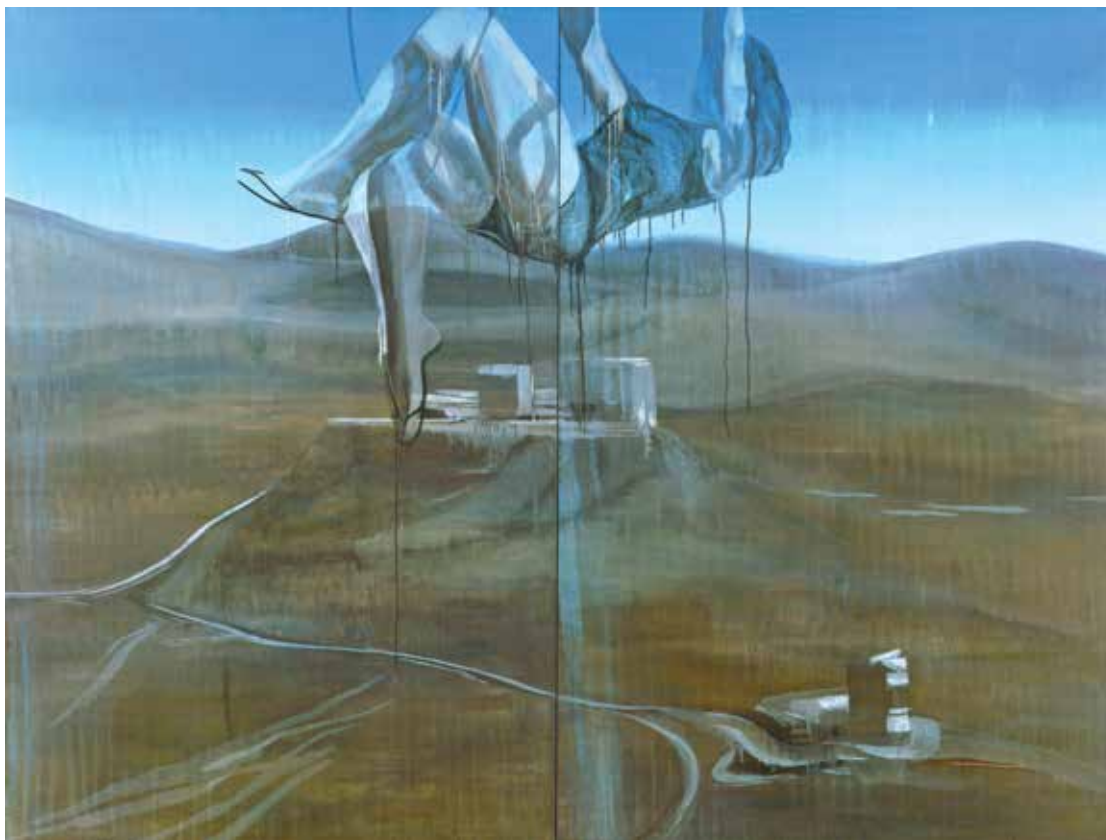
Redescoperirea actuală a curentului Supports/Surfaces în Franța, dar și în străinătate, permite o relectură a mișcării care îi arată deopotrivă bogăția și ecurile multiple pe care le poate avea în continuare în prezent. Acest nume, ales de artiștii înșiși și astăzi faimos, apare în septembrie 1970 cu ocazia unei expoziții la Muzeul de Artă Modernă al orașului Paris. Numele va desemna un grup care va transforma durabil practicile artistice din Franța. Sub această apelație expun împreună, la începutul anilor 1970, André-Pierre Arnal, Vincent Bioulès, Louis Cane, Marc Devade, Daniel Dezeuze, Noël Dolla, Toni Grand, Bernard Pagès, Jean-Pierre Pincemin,

La redécouverte actuelle de Supports/Surfaces en France mais aussi à l'étranger permet une relecture du mouvement qui montre à la fois sa richesse et les échos multiples qu'il peut avoir dans notre présent. Ce nom, choisi par les artistes et aujourd'hui fameux, apparaît en septembre 1970 à l'occasion d'une exposition au Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris. Il va désigner un groupe qui transformera durablement les pratiques artistiques en France.

Marc Desgrandchamps. Apariție și dispariție

TEXT Erik Verhagen

Marc Desgrandchamps. Apparition et disparition

Marc Desgrandchamps, „Fără titlu” | *Sans titre*, 2008. Colecție privată | Collection particulière.

Opera lui Marc Desgrandchamps ocupă un loc aparte în peisajul artistic francez contemporan. Născut în 1960, artistul cunoaște un debut fulguranț de carieră în 1987, grație unei expoziții cu prietenii săi Vincent Corpet și Pierre Moignard la Centrul Pompidou din Paris, precedată de un teaser (reclamă) cu același casting în 1985 la Casa de cultură din orașul Saint-Etienne. Aceste două expoziții, curatoriate de Fabrice Hergott, actualul director de la Muzeul de artă modernă al orașului Paris, erau gândite să formuleze un răspuns francez la diferitele „neo-avangarde” picturale care, din Italia și Germania, bulversaseră cursul istoriei de artă contemporane, așa cum modernismul crezuse că-l „oprise”.

Contextul parizian în mod vizibil nu era pregătit pentru așa ceva și evenimentul din 1987, care a avut parte de o receptare dezastruoasă, a pus un capăt brutal acestui început promițător de ascensiune. „Cei cinci ani care au urmat — notează pictorul într-o autobiografie redactată la persoa-

L'œuvre de Marc Desgrandchamps occupe une place à part dans le paysage artistique français contemporain. Né en 1960, l'artiste connaît un début de carrière fulgurant en 1987 grâce à une exposition avec ses amis Vincent Corpet et Pierre Moignard au Centre Georges Pompidou de Paris précédée d'un teaser avec le même casting en 1985 à la Maison de la Culture de Saint-Etienne. Ces deux expositions montées par Fabrice Hergott, l'actuel directeur du Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, étaient censées formuler une réponse française aux différentes « néo avant-gardes » picturales qui de l'Italie à l'Allemagne avaient bouleversé le cours de l'histoire de l'art contemporain tel que le modernisme pensait l'avoir

TOP5 — Cinci artiști francezi de top

TEXT Mathilde Villeneuve

Julien Prévieux, *Patterns of Life*, 2015. Video HD, culoare, sunet, 15'30" | Vidéo HD, couleur, sonore, 15'30". Courtesy of the artist.

Nu e un lucru ușor să accepți exercițiul de a lista cei mai importanți artiști ai Franței când scena e atât de bogată prin numărul lor, prin practicile lor atât de diferite. Aș putea totuși să notez corespondențele dintre artiștii cei mai pasionați: între Pierre Huyghe și duo-ul Fabien Giraud și Raphaël Siboni de exemplu. Primul produce o operă dintre cele mai spectaculare care își reînnoiește neîncetat formatele și interoghează în particular ideea de expoziție. Filmele sale sunt povești fantastice, onirice și tulburătoare; sculpturile sale își extrag poezia din caracterul lor hibrid; atenția sa se proiectează asupra lumii biologice, fabricarea realului și spațiul vital al imaginii.

În ce-i privește pe Fabien Giraud și Raphaël Siboni, lucrul lor se concentrează înainte de toate pe imaginea în mișcare, cinema-ul ca mașină a viziunii, capabil să ne propună experiențe ale gândirii. Filmele lor sunt hrănite de istorii și ipoteze științifice, matematice, filosofice și politice pe care ei le interpretează, le rejuacă și le dezvoltă. Cei doi împing la limita lor tehnologiile vizuale utilizate, încât imaginea se regăsește răsturnată, explo-

TOP5 artistes français

Katinka Bock, *Tomorrow's Sculpture*, Radio IAC Villeurbanne. ©Blaise Adilon. Credite foto | Photo: Johannes Schwartz.

S'adonner à l'exercice qui consiste à lister les artistes les plus importants de France quand la scène est riche du nombre de ses artistes, de la différence de leur pratique, est une chose malaisée. Je pourrais malgré tout noter des correspondances entre des artistes des plus passionnants: entre Pierre Huyghe et le duo Fabien Giraud et Raphaël Siboni par exemple. Le premier produit une œuvre des plus spectaculaires qui renouvelle sans cesse ses formats et interroge en particulier celui de l'exposition. Ses films sont des contes fantastiques, oniriques et troubles; ses sculptures tirent leur poésie de leur caractère hybride; son attention se porte sur le monde biologique, la fabrique du réel et l'espace vital de l'image.

Quant à Fabien Giraud et Raphaël Siboni, leur travail se concentre avant tout sur l'image en mouve-

Întâlnire fugară cu Kamel Mennour, galerist de artă la Paris

INTERVIU DE | INTERVIEW DE Petra Vlad

Kamel Mennour. Droits réservés.

L-am întâlnit pe Kamel Mennour la finele lui noiembrie 2018, în galeria sa de pe strada Saint André des Arts, la doi pași de Académie des Beaux-arts din Paris.

Galerist de artă contemporană de 15 ani, autodidact, Kamel Mennour a debutat expunând fotografie, dar s-a reorientat destul de repede către arta contemporană. Astăzi este unul dintre galeriștii parizieni cei mai renumiți, expune și acompaniază nume dintre cele mai celebre din mediul internațional, dar și artiști foarte tineri: Anish Kapoor, Daniel Buren, Hicham Berrada, Mohamed Bourouissa, Gina Pane, Tadashi Kawamata, Marie Bovo, Ann Veronica Janssens, pentru a cita doar câțiva. Proiectul lui Mennour este acela de a miza pe un dialog intergenerațional și pe o mixitate a viziunilor asupra artei, tehnicilor, a problematizărilor artistice și existențiale.

Expoziția actuală din galerie e o instalație a artistei Tatiana Trouvé: „A quiet life”.

PV: Galerist, descoperitor de talente, producător de evenimente, acompaniator al artiștilor — toate aceste fațete ale activității dumneavoastră sunt oare „calea” oricărui galerist de azi?

KM: Da, bineînțeles, un galerist este astăzi un „maieutician”, el trebuie să acompanieze artistul, să-l ajute să-și concretizeze proiectele artistice. Rolul nostru nu e acela al unui comerciant, nu ne propunem doar să aducem noi artiști pe piața de artă. Nici nu mai asigurăm mecenatul continuu ca pe vremea lui Kahnweiler. Astăzi, un galerist

Rencontre furtive avec Kamel Mennour, galeriste à Paris

Nous avons pu rencontrer Monsieur Kamel Mennour fin novembre 2018, dans sa galerie, rue Saint André des Arts, à deux pas de l'Académie des Beaux-arts de Paris. Galeriste d'art contemporain depuis 15 ans, autodidacte, il a débuté par la photographie pour s'orienter assez vite vers l'art contemporain. Il est aujourd'hui un des galeristes parisiens les plus renommés, il expose et accompagne dans leur travail des artistes jeunes ainsi que des signatures des plus célèbres du monde international: Anish Kapoor, Daniel Buren, Hicham Berrada, Mohamed Bourouissa, Gina Pane, Tadashi Kawamata, Anna Veronica Janssens pour ne citer que quelques-uns. Le but est de miser sur un dialogue intergénérationnel et sur une mixité des visions de l'art, des techniques et des questions artistiques et existentielles.

Aujourd'hui en galerie on découvre une exposition Tatiana Trouvé, avec une nouvelle installation « A quiet life ».

PV: Galeriste, découvreur, producteur, accompagnateur — toutes ces facettes de votre activité sont-elles « LA » voie de tout galeriste aujourd'hui?

KM: Oui, bien sûr, le métier de galeriste aujourd'hui est celui d'un « maieuticien », il faut accompagner l'artiste, l'aider à mettre au monde son œuvre. Notre rôle n'est plus seulement celui d'un marchand, nous n'avons pas pour but unique de mettre un artiste sur le marché. Nous n'assurons pas non plus un mécénat continu comme à l'époque de Kahnweiler. Aujourd'hui, un galeriste doit passer son temps dans les ateliers des artistes, il doit aller à leur rencontre, les aider à produire leur œuvre.

PV: Quelle est la condition pour un artiste d'attirer votre attention, quelle doit être sa principale qualité? Comment vous décidez-vous de suivre, ou mieux dit dans le contexte actuel de votre métier, comment vous décidez-vous de produire un artiste?

Artistul sau galeristul trebuie să militeze pentru o cauză?

KM : Nu, nu e obligatoriu. Artistul trebuie să-și aibă propria lui cercetare, care e o luptă, cum ați zis. El trebuie să dea un sens căutării sale. Aici, în acest spațiu de pildă, toți artiștii pe care îi vedeți au o căutare, o sfâșiere, o luptă a lor. E ceea ce mă convinge să-i urmez. Apoi, eu nu am nicio opinie în ce privește originea artiștilor sau a lucrărilor lor. Pot expune orice tip de demers artistic, artiști de orice gen, de orice naționalitate, culoare de piele, etnie, orientare politică, sexuală, religioasă, pentru mine nu există criterii în acest sens.

PV : De exemplu, cum s-a derulat proiectul pentru Monumenta 2011? Ce relație ați avut cu Anish Kapoor, cum a prins formă proiectul?

KM : Știam că este în vizorul celor de la Monumenta și ne-am decis să-l producem. Asta ne-a luat ceva mai mult de un an. Este o muncă foarte laborioasă din punct de vedere administrativ și al securității clădirii, al accesului public. Sunt lucruri care au fost în responsabilitatea noastră. Anish și-a făcut lucrarea și noi l-am acompaniat, i-am produs ideea. Dar nu este singura ediție Monumenta pe care am făcut-o, au mai fost și altele. Suntem obișnuiți cu astfel de operațiuni mari, cu expoziții de calibrul ăstora.

PV : Și ce relație întrețineți cu proiectul artistic a lui Hicham Berrada?

KM : E un artist foarte, foarte puternic. Precum Camille Henrot sau Tatiana Trouvé pe care o vedeți acum în sălile de la parter, sau precum Mohamed Bourouissa. Ei au ceva, îmi spun asta tot timpul. Da, uite, este ceva la artistul ăsta. Sunt artiști care au crescut și s-au maturizat în galeria noastră.

Telefonul sună din nou...

KM : Îmi cer scuze, trebuie neapărat să răspund, hai să ne revedem în ianuarie dacă vreți, mâncăm ceva, discutăm, îmi prezentați artiști români, asta mă interesează, Ionică Grigorescu, Geta Brătescu.... Apoi pleacă.

Sunt ca niște cuvinte fantomă. Totul se petrece între două uși, între două cuvinte pe care nu ajungi să le prinzi foarte bine. Totul se petrece rapid și ne promitem să avem timp cum trebuie data viitoare. ●

Traducerea autoarei

C'était un travail très laborieux au point de vue administratif et de la sécurité du bâtiment, de l'accès public. Ce sont plutôt ces choses qui ont été à notre charge. Anish a fait son travail et nous l'avons accompagné, nous avons produit son idée. Mais ce n'est pas la seule Monumenta que nous avons organisée. J'ai l'habitude de ces grandes opérations, grandes expositions.

PV : Et quelle relation entretenez-vous avec le projet artistique de Hicham Berrada?

KM : C'est un artiste très très fort. Comme Camille Henrot, Tatiana Trouvé que vous voyez maintenant en salles au rez-de chaussé, ou Mohamed Bourouissa. Ils ont quelque chose, je me le dis tout le temps. Tiens, celui-là il a quelque chose. Ce sont des artistes qui ont grandi chez nous.

Le téléphone sonne à nouveau.

KM : Désolé, il faut vraiment que je réponde, on se revoit en janvier si vous le voulez, on prend une petite salade, on discute, vous me présenterez des artistes roumains, ça m'intéresse, Ionică Grigorescu, Geta Bratescu...et il sort.

Ce sont comme des mots fantôme. Tout se passe entre deux portes, entre deux mots qu'on n'arrive pas bien à saisir. On fait vite et on se promet de prendre le temps comme il faut la prochaine fois. ●

Hicham Berrada, *Presage* 25/01/2018 20h22, 2018. Still.
Video din performance | Vidéo couleur issue de performance.
Substanțe chimice, camera și live screening | bécher,
produits chimiques, caméra et projection en direct, 18min
51s. © ADAGP Hicham Berrada. Courtesy Hicham Berrada et
Kamel Mennour.

TEXT Romain Mathieu

Jean Laube, *JL n°3*, 2006. Lemn și acril | Bois et peinture acrylique, 50 × 29 × 10 cm. Colecție privată | Collection particulière.

Numeroși artiști lucrează astăzi înafara categoriilor predefinite, a ierarhiilor și normelor moștenite de domeniul pictural. Situându-se după abstracție, demersurile lor explorează câmpuri ambigue pe care modernitatea a avut tendința să le refuleze. Pare în mod evident imposibil să fac aici inventarul acestor practici, iar acest tip de demers nu se limitează desigur la scena franceză, totuși anumite pariuri se cristalizează în practicile particulare pe care activitatea mea de critic m-a condus să le frecventez.

Nu e indiferent faptul că mulți artiști tineri privesc cu interes pictura semnată de Marie-Claude Bugeaud, a cărui demers s-a dezvoltat din anii 1970 și pe care l-am putea apropia de cel al artistei americane Mary Heilmann. Plecând de la un vocabular constituit esențialmente din puncte și linii, formele nu rezultă dintr-o reducere esențialistă ci se singularizează, se individualizează în prezența lor picturală, convoacă o memorie, un joc

De nombreux artistes œuvrent aujourd'hui hors des catégories prédéfinies, des hiérarchies et des normes dont hérite le médium pictural. Se situant après l'abstraction, leurs démarches explorent des champs ambigus que la modernité a eu tendance à refouler. Il paraît évidemment impossible d'en faire l'inventaire ici et cette approche ne saurait être limitée à la scène française, mais certains enjeux se cristallisent dans des pratiques particulières que mon activité de critique m'a amené à fréquenter.

Il n'est pas indifférent que de nombreux jeunes artistes regardent la peinture de Marie-Claude Bugeaud dont la démarche s'est développée depuis les années

O bucătărie specifică: Nicolas Boulard

TEXT Léa Bismuth

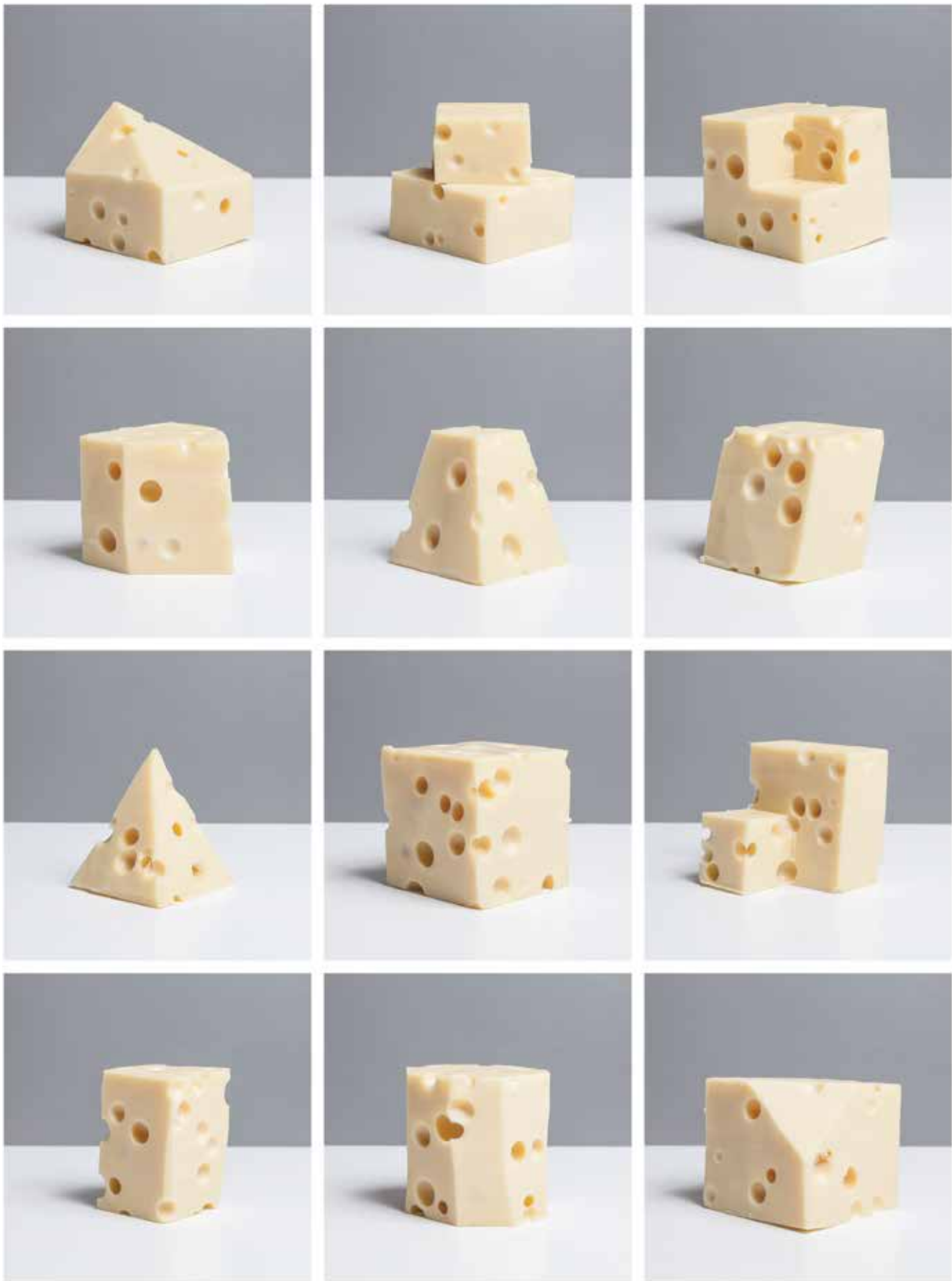
Une cuisine spécifique: Nicolas Boulard

Nicolas Boulard, „Nuanțier taninat în mod gradat” | *Nuancier Finement Boisé*, 2007. Tehnică | technique: sticlă, plută, stejar | verre, liège, chêne, Chardonnay. Dimensiuni | dimensions: 30 × 200 × 8 cm. Courtesy of the artist.

Muște drosophile, mere suspendate, sticlă răsturnată pe colțul unei mese, joc de discordie, mașini celibatare care nu seamănă cu nimic, soiuri false de vin, soiuri adevărate, plantații, roabe de cărat, mormane de pietre, remorci improvizate reconvertite în centre de artă, bule de săpun sau de vin, cupuri de cer sau de nori, traiectorii cu un parcurs lung, șocuri și reparații... Am putea continua această listă, căci e suficient să te plimbi prin opera

Mouche drosophile, pommes en suspension, bouteille retournée sur le coin d'une table, jeux de discordie, machines célibataires qui n'ont l'air de rien, fausses cuvées, vraies cuvées, plantations, brouettes, monceaux de terre, remorques de fortune reconverties en centres d'art, bulles de savon ou de

Nicolas Boulard, *Specific Cheeses Emmentaler*, 2015. Tehnică | Technique: imprimare cu pigment pe hârtie | Impression à encre pigmentaire sur papier. Courtesy Frac Aquitaine – acquisition 2016. Courtesy of the artist.

Apolonia Sokol

TEXT Richard Leydier

Apolonia Sokol. Credit foto | Photo: Emma Burley.

Se întâmplă clar ceva în zona picturii tinere și asta mai ales cu pictorițele la 30 de ani. Generația născută la finele anilor 1980 a produs, în Franța și pretutindeni, o cohortă de artiste surprinzătoare, cultivate, dotate cu o personalitate puternică, conștiente de istoria formelor și de maniera în care e convenabil să le digeri pentru a extrage ceva nou și... frumos.

Născută în 1988, Apolonia Sokol e emblematică pentru această generație prolixă. De câțiva ani, îi privesc lucrul cu admirație, încât am sărit într-un avion pentru a-i vizita prima expoziție personală de la galeria The Pill din Istanbul. Pe unul din lungii pereți ai galeriei se succedau 8 tablouri de format 195 x 114 cm. Toate reprezentau femei, tinere — adesea chiar artista însăși — care apar în interioare moderne. Femeile sunt contemporane și, în același timp, intemporale, căci invocă amintirea altor domnișoare, de la Avignon sau de pe malurile Senei — percepem de altfel undeva un colț din tabloul lui Courbet cu același nume agățat pe un zid. Femeile au frumusețea zeitelor antice și par a ne spune: credeți voi că ne posedăți, dar noi nu vă aparținem.

Il se passe très clairement quelque chose du côté de la jeune peinture, et cela concerne plus particulièrement les femmes trentenaires. La génération née à la fin des années 1980 a en effet enfanté, en France comme ailleurs, une théorie de peintres étonnantes, cultivées, dotées d'une forte personnalité, conscientes de l'histoire des formes et de la manière dont il convient de la digérer pour en extraire des choses neuves... et belles.

Née en 1988, Apolonia Sokol est emblématique de cette génération prolix. Depuis quelques années, je regarde son travail avec admiration, au point de sauter dans un avion pour visiter sa première exposition personnelle à la galerie The Pill, Istanbul. Sur l'un des longs murs de la galerie se succèdent huit tableaux de

Apolonia Sokol, *La Nuit* (d'après Ferdinand Hodler), 2018. Ulei pe pânză | Huile sur toile, 163 × 360 cm. Prin amabilitatea galeriei | Courtesy galerie The Pill, Istanbul. Credite foto | Photo: Emma Burley. Droits réservés.

trăit deja o mie de vieți. O cineastă daneză, Lea Glob, o acompaniază de zece ani cu camera de filmat în mâini. Filmul ar trebui să apară în 2019. Cred că nu a fost vreodată urmărită evoluția vieții unei tinere artiste pe o perioadă atât de lungă de timp. Emergența unui talent.

Două mari pânze, de format orizontal de data asta, sunt pictate într-o vână mai evident simbolistă. *Eco și Narcis* îi arată pe artistă și pe logodnicul ei, poetul Azzedine Saleck, îmbrățișați pe malul unui plan de apă, a cărui suprafață o reflectă exclusiv pe tânără femeie. Pe de altă parte, tabloul *Noaptea* e inspirat de lucrarea eponimă a lui Ferdinand Hodler. O vedem în el pe Apolonia reprezentată în mai multe reprize, alături de alte femei și de Azzedine. Compoziția e complexă. Corpurile desenează tot felul de unghiuri. Acestea constrâng spațiul lucrării, care se deschide totuși prin două ferestre. Ceea ce e flagrant în această pictură este afirmarea culorii. Albastrul ultramarin al fondului amintește de lapislazuli de la mausoleul Galei Placidia, în timp ce galbenul iradiază ca aurul. Icoana, din nou... 🍷

Traducere de Magda Cârnecki

une métaphore de la manière dont on transplante un corps dans un lieu, un décor, un pays.

« Plus les corps s'affirment, plus je définis les fonds », nous dit Apolonia. Les figures et leur environnement s'accordent au fur et à mesure. Dans des tableaux plus anciens, les intérieurs étaient peuplés d'objets. L'artiste vivait alors dans un théâtre empli de toutes sortes de choses. Un incendie les a emportées. Si bien qu'elle a recouvert de gris le fond de ses toiles, faisant table rase du passé. Et l'espace est devenu plus théâtral encore, comme dressé de décors minimalistes découpant des espaces métaphysiques. Ces derniers sont des écrans abstraits où se projette l'humeur du moment. « Il est bien plus compliqué d'organiser la lutte entre deux carrés de jaune citron et de jaune de nickel, que d'agencer quinze objets disparates. La simplicité est une chose éminemment difficile », nous dit encore l'artiste.

Théâtre et cirque

Elle ne choisit pas ses modèles au hasard. Elle a besoin de peindre des gens qui l'impressionnent. Des

Something You Should Know. Interviu cu Elisabeth Lebovici

INTERVIU | INTERVIEW DE Magda Cârneci

Something You Should Know. Interview avec Elisabeth Lebovici

Elisabeth Lebovici. Droits réservés.

- MC :** De câțiva ani, conduceți împreună cu Patricia Falguières și Natașa Petreșin-Bachelez seminarul „Something you should know: artiști/ste și producători/toare” la EHESS — Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales din Paris. Când ați început și de unde vine acest nume?
- EL :** În 2006. Treisprezece ani! Titulatura ne-a venit prin intermediul lui Hans-Ulrich Obrist (astăzi director artistic la Serpentine Gallery din Londra). El era de fapt al patrulea din echipa care a inițiat acest seminar. Am împrumutat titlul de la artistul britanic Douglas Gordon. Era titlul uneia dintre expozițiile sale, din 2000: There is Something You Should Know. Titlul s-a schimbat un pic cu timpul. Am scos expresia „there is” și folosim scriitura inclusivă franceză, care permite mai multă paritate între genul masculin și feminin. În franceză asta dă „artistes et producteurs rices”.
- MC :** Ați putea defini în câteva cuvinte scopul acestui seminar unic în felul său, care a devenit un fel de instituție sui generis, cunoscută și

O expoziție de Georges Didi-Huberman

TEXT Anca Oroveanu

Une exposition de Georges Didi-Huberman

Exposition **SOULÈVEMENTS** 18/10/2016 – 15/01/2017

JEU DE PAUME

WWW.SOULEVEMENTS.JEUDEPAUME.ORG

Isabel Marant a choisi d'apporter son soutien à l'exposition « Soulevements » à Paris.

Le Jeu de Paume est subventionné par
le ministère de la Culture et de la Communication
Il bénéficie du soutien de Nouvelle OSC et de
la Manufacture Joerg-Loeffler, mécènes privilégiés.

Médias associés:
ANOUS PARIS de l'air le Monde
MAR' DÉBUTS L'Espresso TRANSFOUR

Partenariat à:
Le Jeu de Paume
NADLEON

Autre site
libre en ligne

subiecții acestui „soulèvement” sunt oameni, gesturile lor pot varia de la cel mai modest, la limita perceptibilului, la cel mai explicit amenințător (un mod de a invoca *Pathosformel* ale aceleiași Warburg), că un „soulèvement” poate fi gestual, verbal, psihic, atmosferic, că semnificația pe care i-o atribuim poate varia între zbor, înălțare, levitație, dezvelire/dezvăluire, agitare, elan, irumpere, detentă, dislocare, nesupunere, revoltă, insurecție și poate suscita opusul său: a te elibera/a suporta, a dori/a refuza, a te revolta/a te lamenta. Toate acestea sunt întruchipate de și prin imagini; dar se pare că e nevoie, totuși, de disciplinarea lor prin cuvinte. E vorba, la un prim nivel, de titlurile lucrărilor individuale; la un al doilea, mai cuprinzător, de „rubricile” expoziției: *Elemente (dezlănțuite)*; *Gesturi (intense)*; *Cuvinte (exclamate)*; *Conflicte (pe punctul de a irumpe)*; *Dorințe (indestructibile)*; e vorba, în fine, de textele catalogului însoțitor. E ca și cum Didi-Huberman ar fi realizat, pe urmele lui Walter Benjamin, că imaginile au nevoie de „legende”, în absența cărora ele sunt disponibile, deschise către prea multe înțelesuri, sau rămân opace, indescifrabile. Cuvintele (împreună cu textele catalogului) controlează proliferarea înțelesurilor și/sau convertesc opacitatea în transparență, fie ea și parțială. Tema revoltei dobândește în acest fel pregnanță și produce — la capătul periplului — focalizarea lui.

În pofida coexistenței în expoziție a unor imagini aparținând „marii arte” cu documente mergând uneori până la derizoriu (ceea ce apropie din nou acest demers de *Mnemosyne Atlas* al lui Warburg), strategia expunerii face din fiecare dintre aceste piese un obiect de contemplat: le valorifică

complexité et souvent l'imprévisible de ce tissu visuel, qui engage le spectateur dans des trajectoires diverses et même disparates, l'obligent en même temps à réfléchir à la différence de stratégie entre faire une exposition et écrire un texte/un livre. Les images appellent des images, certaines physiquement présentes, d'autres latentes dans l'esprit du spectateur, et quelque rigoureuse que soit la manière de les exposer, cette prolifération ne peut (et peut-être ne doit pas) être contrôlée jusqu'au bout. Les images exhibent une présence d'un autre genre, elles ne peuvent pas être complètement contenues dans un discours. On

Chen Chieh-Jen, *The Route*, 2006. ©Chen Chieh-Jen. Courtesy of the artist.

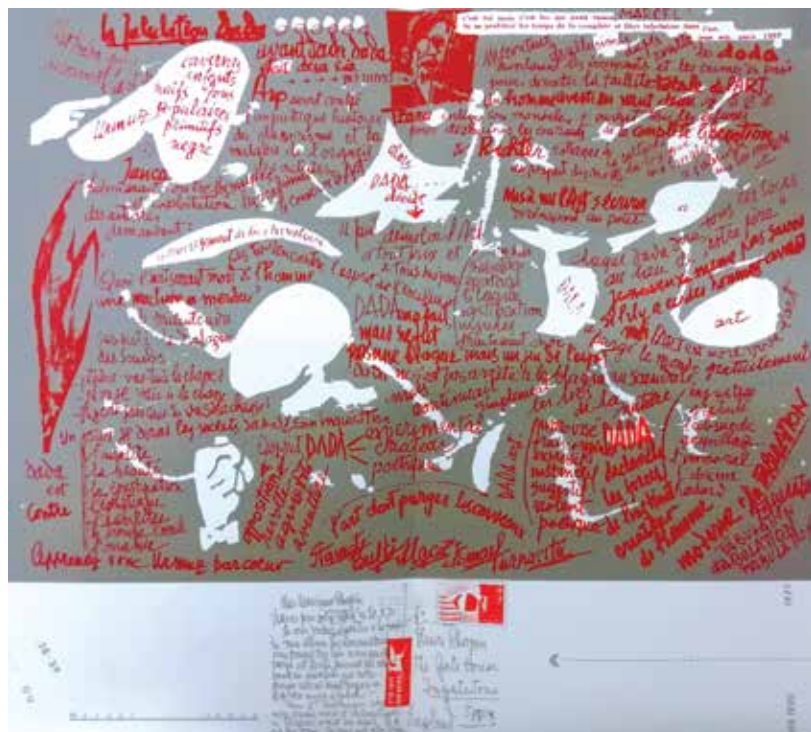
Figuri discrete. Avangardiști români exilați la Paris.

TEXT Mica Gherghescu

Figures of Discretion. Romanian Avant-gardists in Paris Exile

In a telegram addressed to George Maciunas dated February 22, 1963, having been offered the possibility of participating in a future edition of the Fluxus international festival in Paris, Gherasim Luca referenced, concisely and precisely, his surrealist period in Bucharest: “Dear George Maciunas, the poems that are to appear in Fluxus, and for which you have most amiably sent me the drafts before publication (“Les Secrets du vide et du plein,” “Coupable ou non,” and a third that mistakenly bears the title “Proportionnel” instead of “Jamais assez” and that, provided it is not too late, I kindly ask you to correct) mark, long before the publication of “Heros-limite,” the beginning of a spiritual adventure in which I continue to lose myself, which forces me to ask you to indicate this fact by means of a number and a city on the lower side of the page: Bucharest, 1947, as well as the name of the collection the poems appeared in: *Infra-noir*. In the next Fluxus festival I would like to participate (a certain inconvenience has prevented me from participating in the current one) with “Crimes sans initiales,” which I append here and which can be — should this not inconvenience you — made into a collage with the 269 measures of the grandiose concert with Dick Higgins, kneeling, swinging his arms forcefully.”⁽¹⁾

Gherasim Luca’s letter aptly condenses the international effervescence stirred by the Fluxus festivals, by the programs and exhibitions of avant-garde art and experimental poetry of the 1960s-1970s. Sound and visual poetry events are highly interconnected hubs of conceptual and performative creativity, privileged sites where a return to the major figures of the histori-

Harta „Fabulație dada” realizată de Marcel Iancu pentru revista de poezie evolutivă a lui Henri Chopin | carte *Fabulation dada* créée de Marcel Iancu pour le magazine de poésie évolutive de Henri Chopin.

1. Letter by Gherasim addressed to George Maciunas, Paris, 22 February 1963, Saint-Yriex-la-Perche, Centre des livres d’artistes, inv. no. 243 10. Donated by Micheline Catti.

PORTOFOLII

PORTFOLIOS

Tania Mouraud

TEXT Ioana Chira

Tania Mouraud, *City performance 1*, 1977–1978. Intervenție urbană | urban intervention, Paris, 54 panouri publicitare | 54 billboards, 300 x 400 cm. © Tania Mouraud, ADAGP. Prin amabilitatea | courtesy of Tania Mouraud, Eastwards Prosectus.

O artistă unică, imposibil de încadrat într-o categorie, TANIA MOURAUD (n. 1942) nu încetează să-și reinventeze practica, de la sfârșitul anilor '60 până în prezent, explorând alternativ diferite medii: pictură, instalație, fotografie, performance, video, sunet ș.a. Un lucru a rămas însă constant: lucrările ei cercetează raporturile dintre artă și legăturile sociale.

În 1968, a propus să adăugăm câte o cameră de meditație în apartamente. În acea perioadă începuse să creeze *Initiation Rooms* - „spații unde oamenii pot merge pentru a scăpa de ritmul alert al vieții și pentru a căuta alinare în ei înșiși”, după cum explică într-o notă din 1970. În anii care au urmat, a imaginat diferite tipuri de spații — unele dintre ele aminteau de idealismul romantic (suspendate pe o pantă muntoasă sau construite în stâncă, erau menite să permită o contopire cu natura), în timp ce altele facilitau introspecția și transcendența.

Cu influența lucrare *City Performance* no. 1 (1977), a adus cuvântul „NI” (nici) pe 54 de panouri publicitare din estul Parisului, jucându-se cu strategiile tradiționale din publicitate. Scopul era de a-și exprima opoziția

Tania Mouraud (b. 1942) is a unique artist in a class of her own. Her practice has continuously evolved since the late 1960s, alternatively exploring different mediums including — but not limited to — painting, installation, photography, performance, video, and sound. Yet one thing has remained constant: her works investigate the relationship between art and social connections.

Back in 1968, she proposed adding a meditation room to our standard apartments. During that time she had started creating *Initiation Rooms* — “places where people can go to escape the hectic rhythm of life outside and seek solace in themselves,” as she explains in a handwritten note from 1970. In the following years, she imagined different types of spaces, some adhering to romantic idealism (suspended on a

Tania Mouraud's father did in the 1920s, was coming back to Romania through the medium of the French language?

For CTJLFDM, as for the wall paintings she has produced beginning with 1989, the artist prefers to use poetic or literary phrases with multiple undertones and to render them rather difficult to read. Pushing the boundaries of legibility, she calls out to passers-by to take time to decipher the work, just as they would with any abstract painting.

Tania Mouraud's body of work on the plasticity of language also comprises the consequential *Words* series (1989). Deployed directly on the wall, the letters are white and made by the wall itself, forcing the viewer to reverse their habits of decoding words. This series inaugurated a long line of works that investigate the limits of perception — a theme that the artist continues to explore today through *Mots-Mêlés* (2017-2018), which uses what can be rightly called today's sole universal language, that of computer programming.

Photography has been a recurring medium in her work. From the modest format of *Vitrines* (1981), to the

monumental quality of *Balafres* and *Désastres* (2014), from silver prints to digital photography, Tania Mouraud has addressed how photos picture the world. Influenced in particular by German Romanticism, she aims to create pictures at the fringe of photography and painting. Her favourite subjects are the world of work and its human traces in nature, as well as our gaze toward history, especially the recollection of World War II.

The artist's recent works in photography and video (*Once Upon a Time*, 2011–2012, and *Ad Nauseam*, 2013–2014, among others) reveal an awareness of the environment, emphasizing the conflict between humans and nature in contemporary society. Through direct reference to history, she shows the insanity of the mass destruction process.

"I have often been considered a politically engaged artist," says Tania Mouraud. "But I don't see myself in this way, because I do not belong to any political party and because I have always claimed my freedom. I feel closer to the notion of citizenship, which is for me an attitude towards life. Being a citizen means keeping your eyes open and looking at the world." ■

Sophie Zénon. În numele vieții

TEXT Ramona Novicov

Sophie Zénon. In the Name of Life

Sophie Zénon, *Alexandre, Vosges*, 2015. Courtesy Jecza Gallery.

În Galeriile Jecza din Timișoara, spiritul naturii a fost rechemat să refacă legăturile unui chiasm dramatic, orchestrat cu grație de Sophie Zénon: viața privită prin lentila morții/moartea privită prin lentila vieții. Din ambele perspective, filtrul mediumnic a fost imaginea fotografică, dacă înțelegem mediumul ca substanță ce poate fi străbătută de un flux. Sophie Zénon creează imagini permeabile la anume fluxuri în primul rând prin intermediul fotografiei, aceasta fiind mijlocul ei predilect de expresie plastică. Copacii

Pusha Petrov. Pasul necesar: ochiul din geanta artistei

TEXT Andreea Foanene

Fotografie și instalație. Interior versus exterior. Strălucire și opacitate. Palate și cabine. Mașini de spălat și frigider. Identitate în și în afara comunității. Ștergerea reperelor. Depărtare. Reinvestire și reevaluare.

NEW(uancier) și *Pudgasnić* sunt titlurile celor mai recente proiecte dezvoltate de artista Pusha Petrov în rezidențele din sfârșitul anului 2018 și începutul lui 2019 în Franța, la Cité des Arts din Paris și La Kunsthalle din Mulhouse. Interesată de fotografie, de obiect, de acordarea cercetării sociale cu expresia vizuală, aceasta reușește să acceseze prin ideile sale diferite zone voalate ale sensibilității și intimității umane.

În 2007, după absolvirea Facultății de Artă și Design din Timișoara la secția pictură, Pusha Petrov și-a continuat studiile în Franța, unde a obținut o dublă specializare - în Artă (2009) și în Comunicare (2011) la École Supérieure d'Art de Lorraine. De atunci, proiectele sale au fost susținute de: Conseil General de Moselle, Château Courcelles, ICR Paris, Institutul Francez din Timișoara, Bienala Art Encounters, Bienala Daegu și alte spații dedicate artelor contemporane.

Artista este născută în 1984 la Timișoara, iar realitatea apartenenței sale la comunitatea bulgară din Banat devine miezul relevanței din care pornesc diferitele idei și concepte pe care le dezvoltă.

Ea se plasează continuu într-o stare de incizare a corpului realității imediate, în care caută, preferă și alege ca subiecte detaliile ascunse, margi-

Pusha Petrov. The Necessary Step: the Eye in the Artist's Purse

Photography and installation. Interior vs. exterior. Glare and opacity. Palaces and cubicles. Washing machines and refrigerators. Identity within and without the community. Erasing landmarks. Distance. Reinvestment and reevaluation.

NEW(uancier) and *Pudgasnić* are the titles of the most recent projects developed by artist Pusha Petrov during her residencies — in late 2018 and early 2019 — in Paris, France, at Cité des Arts, and at La Kunsthalle in Mulhouse. Her interests are in photography, objects, connecting social research with visual expression. Pursuing her ideas she succeeds in uncovering hidden areas of human sensibility and private life.

In 2007, after graduating from the Faculty of Arts and Design Timișoara, department of painting, Pusha Petrov continued her studies in France, where she specialized in two fields, Art (2009) and Communications (2011) at the École Supérieure d'Art de Lorraine. Since then her projects have been supported by: Conseil General de Moselle, Château Courcelles, the

Pusha Petrov, *Marsupium à main*, 2010. Tehnică | Lieu: lucrare realizată cu interacțiunile dintre rezidenții orașelor Metz (FR), Anvers (BE) și Dudeștii-Vechi (RO) | travaille realise avec l'interactions des habitants arrette dans les rues du Metz (FR), Anvers (BE) et Duestii-Vechi (RO). Art Encounters Foundation.

coafurilor africane, pernuțelor de remodelare a corpului purtate sub hainele ceremoniale, genților sau huselor de bicicletă.

Ironia, caracterul ludic, senzualitatea, se întrepătrund cu apetitul pentru minuțiozitatea prin care sunt realizate obiectele „faites à la main”/ handmade, care devin interesante pentru artistă după ce sunt supuse degradării timpului, micilor accidente inevitabile, erodării și impregnării rezultate în urma interacțiunii cu corpul uman. În acest raport de supremație istorică, corpul iese însă din scenă, făcând loc imaginilor interacțiunii sale cu obiectele.

Solitare, grave, încărcate de mister, rănite sau transformate în semne ale mândriei statutare, formele surprinse de Pusha Petrov pulsează viața, dorința, continuitatea. Ele păstrează amintirea atingerii umane, envelopând în și mai mult mister, dar aducând în prim-plan raportul dintre prezență și absență.

Prin analiză, dezasamblare, separare de mediul-mamă, intervenții creative și recontextualizare în spații ale validării conceptuale, obiectele Pushei Petrov își continuă existența odată cu accesarea unui alt nivel al diversității interpretative. Prin depărtare și apropiere strategică față de subiectele vizate, ca într-un dans ritualic ce împletește elemente ancestrale, anacronice și ritmuri contemporane, artista deschide posibilitățile explorării a varii platforme de validare culturală. ●

transformed into signs of statuary pride, the forms depicted by Pusha Petrov pulse with life, desire, continuity. They hold onto the memory of human touch, exacerbating the mystery but also bringing to the forefront the rapport between presence and absence.

The objects of Pusha Petrov continue their existence by accessing a new plane of interpretive diversity, through analysis, disassembling, separation from the environment of origin, creative interventions, and recontextualizations in spaces of conceptual validation. Coming closer to and moving away from the target objects strategically, like in a ritual dance combining ancestral, anachronistic elements with contemporary rhythms, the artist opens up possibilities of exploring diverse platforms of cultural validation. ●

Translated by Rareș Grozea

EXPOZIȚII INTERNAȚIONALE

EXHIBITIONS ABROAD

Un „Sezon” pentru o istorie

TEXT Bogdan Ghiu

UNE SAISON ROUMAINE AU CENTRE POMPIDOU |
„Un sezon românesc la Centrul Pompidou”
Centrul Georges Pompidou, Paris
27 noiembrie 2018 – 1 iulie 2019

A “Season” for History

UNE SAISON ROUMAINE AU CENTRE POMPIDOU |
“A Romanian Season at Pompidou Centre”
Georges Pompidou Centre, Paris
27 November 2018 – 1 July 2019

Sala Gherasim Luca | Gherasim Luca Hall, 2018–2019. Courtesy Centre George Pompidou.

„Sezonul Franța-România” constituie, alături de ceea ce va însemna, în toamna anului 2019 Europalia, componenta de diplomație culturală de vârf menită a însoți și a celebra marea coincidență, la înălțimea căreia cei mai mulți dintre noi, indiferent de nivel și de reprezentativitate, nu am prea reușit să ne înălțăm (dar pentru care vom fi invidiați de viitorime), a întâlnirii dintre Centenarul Marii Unirii și deținerea președinției rotative a Consiliului

The France-Romania Season represents, together with the future Europalia Arts Festival, a peak moment of Romanian cultural diplomacy that will accompany both the centenary of the Great Union as well as Romania’s presidency of the Council of the European Union — a coincidence to the height of which we haven’t really

Ana Lupaș, *War Flag*, 1990. Vedere din expoziția *Ex-East*, spațiul Niemeyer, Paris, 2019. Credite foto | Photo: Fundația Art Encounters, Timișoara.

Paul Neagu, alături de care sunt așezați artiștii care au rămas în țară dar au produs opere de o disidență estetică evidentă precum Ion Grigorescu, sau insidioasă precum Geta Brătescu, Horia Bernea (cel din prima perioadă) sau Florin Mitroi (mai greu explicabil în acest context). Dintre artiștii conceptuali, este pusă în lumină contribuția Anei Lupaș, alături de Pavel Ilie, grupul Kinema Ikon, mici piese ale lui Decebal Scriba, care ulterior va pleca în Franța. Importanța grupului Sigma (Constantin Flondor, Stefan Bertalan, Doru Tulcan) de la Timișoara nu e trecută cu vederea, alături de care apar și lucrări de Mihai Olos și Cornel Brudașcu. Pentru perioada post-comunistă, oferta este evident mai bogată: grupul subREAL (Iosif Kiraly, Călin Dan) din anii 90, Dan Perjovschi, Rudolf Bone și Miklos Onucsan (care au debutat de fapt în anii 80), Adrian Ghenie, Victor Man și Școala de

For the interwar period he starts from Brâncuși and Tristan Tzara — co-founder of the Dada movement — adds a couple of works by Marcel Iancu, Arthur Segal, and Benjamin Fondane (with a surprising photo album), to then arrive at paintings by Victor Brauner, Jacques Herold, and Isidore Isou. For the postwar period, under the communist regime, which did have however some moments of ideological openness and relaxation, we have artists who chose exile, such as Andrei Cădere, Horia Damian, and Paul Neagu, next to whom are artists who, despite staying in the country, produced works of an aesthetic dissidence that was

Zid după zid – „retuşuri” și „decupaje”

TEXT Bogdan Ghiu

LE MUR APRÈS LE MUR APRÈS LE MUR
„Zid după zid după zid”
Artist: Dan Perjovschi
Galeria Michel Rein, Paris
15 decembrie 2018 – 2 februarie 2019

Într-o epocă a artiștilor-călători, obișnuți să se deplaseze permanent în mediul globalizat, mai mult sau mai puțin omogen, al instituțiilor de artă (pentru a marca acolo, diacritic, diferențe politice), Dan Perjovschi este globe-trotter-ul prin excelență, chemat pretutindeni să intervină pentru a comenta, de fapt pentru a decifra și a denunța, pe cât de acut pe atât de efemer, actualitatea prin desenele sale, într-o procesiune care a transformat deja gestul artistic ca atare într-o performance care nu mai poate fi, însă, distinsă de poziționarea civică și politică.

Dan Perjovschi nu este ceea ce se cheamă un „artist de galerie” (adică de „portofoliu”), deci cu atât mai mult interes și curiozitate trebuie să trezească astfel de manifestări, atunci când au loc. Cea mai recentă dintre ele s-a consumat între 15 decembrie 2018 și 2 februarie 2019 la galeria Michel Rein din Paris, fiind cel de-al cincilea solo show pe care această cunoscută galerie din cartierul parizian „specializat” Marais i-a organizat-o artistului român, după *Dan Perjovschi* (2006), *Free style* (2009), *Dessiner Cioran* (2011) și *L'art et l'art* (2015).

Intitulată *Le mur après le mur après le mur*, extrem de clară și de precis articulată, așa cum rareori se poate vedea mai cu seamă la un artist-„ziarist”, „procesual”-„aplicat”, precum Dan Perjovschi, este vorba de o expoziție-statement, dacă nu chiar manifest, în care presa franceză nu a greșit deloc remarcând, neavând de fapt cum să nu remarce gestul, enunțul, strigătul artistic-politic al artistului român: provenit din Est, din umbra Zidului Berlinului (pe care a materializat-o în toamna anului 2018 la Timișoara, în expoziția de artă politică *Mad(e) in Romania*), deci dintr-un loc, dintr-o zonă foarte precisă, artistul român nu are cum să nu fie revoltat de revenirea și, mai cu seamă, de înmulțirea și de generalizarea, la doar treizeci de ani distanță, a zidurilor în întreaga lume și acolo unde nu te aștepți, sintagma care revine în toate declarațiile sale fiind libertatea de expresie, deoarece tocmai media a devenit, recent, principalul Zid.

Or, zidurile actuale, care nu construiesc ci distrug, se înșiruie unele după altele, la nesfârșit, atât temporal, în istorie, cât și spațial, în lumea pe care Dan Perjovschi nu încetează s-o parcurgă. Expoziția de la Michel

Wall after Wall – “Touch-ups” and “Cut-ups”

LE MUR APRÈS LE MUR APRÈS LE MUR
“Wall after Wall after Wall”
Artist: Dan Perjovschi
Michel Rein Gallery, Paris
15 December 2018 – 2 February 2019

In an age of travelling artists who are used to being permanently in transit in the more or less homogeneous global context of art institutions (in order to stand for political difference), Dan Perjovschi is a globe-trotter par excellence, called upon to intervene in places, to comment, to decrypt and denounce the present through his drawings, with equal parts acuteness and ephemerality, in a procession that has already transformed the artistic act itself into a performance that can no longer be distinguished from civic and political self-positioning.

Dan Perjovschi is not what you would call a “gallery artist” (or a “portfolio artist”), which is why his gallery events warrant a great deal of interest and curiosity. The most recent example took place between December 15 and February 2, 2019, at Michel Rein Gallery in Paris, being the fifth solo show hosted by the famous gallery from the hip Marais quartier for the Romanian artist, following *Dan Perjovschi* (2006), *Free style* (2009), *Dessiner Cioran* (2011), and *L'art et l'art* (2015).

Extremely clear and precisely articulated — a rare occurrence for an artist known for his “newspaper,” “processual,” and apposite style — the exhibition *Le mur après le mur après le mur* is indeed a statement-exhibition, even a manifesto. The French press correctly, and not surprisingly, noted the Romanian artist’s artistic-political gesture, statement, cry. Coming from the East, from the shadow of the Berlin Wall (which he materialized in the autumn of 2018 in Timișoara, in the political art exhibition *Mad(e) in Romania*), therefore from a very precise area, the Romanian artist

din cercetările pe care Mircea Cantor le-a făcut în regiunea de nord a României, Maramureș, și care au generat o serie de lucrări cu acest motiv, simbol consacrat al infinitului, al legăturii dintre cer și pământ. Aceste referințe ne trimit desigur la Brâncuși dar nu numai din acest motiv. O serie de cinci tronuri realizate din lemn secular provenit din România ne amintește mobilierul pe care artistul originar din Hobița le sculpta pentru propriul uz. Ceva îi leagă pe acești doi artiști și nu e doar faptul că ambii provin din România și că ambii au reușit să se impună nu numai în competitivul mediu parizian (și aici nu mă refer doar la performanțele artistice ci și la abilități ce privesc raporturile interpersonale, sociale), ci și global. Mircea Cantor

The space of the most recent exhibition at VNH Gallery, located in the Parisian neighborhood of Marais, is for Mircea Cantor a familiar one, as it is the space that used to house, a few years ago, the Yvon Lambert Gallery, with whose eponymous owner Cantor has collaborated extensively in Paris and New York.

The exhibition *History is Just a Bullet on Your Time Line*, whose finissage I attended at the end of November 2018, contained some works already exhibited a number of times in the last few years, in a show at

Mircea Cantor. Vânătorul de imagini | Le chasseur d'image. Courtesy Musée de la Chasse et de la Nature, Paris. Courtesy of the artist.

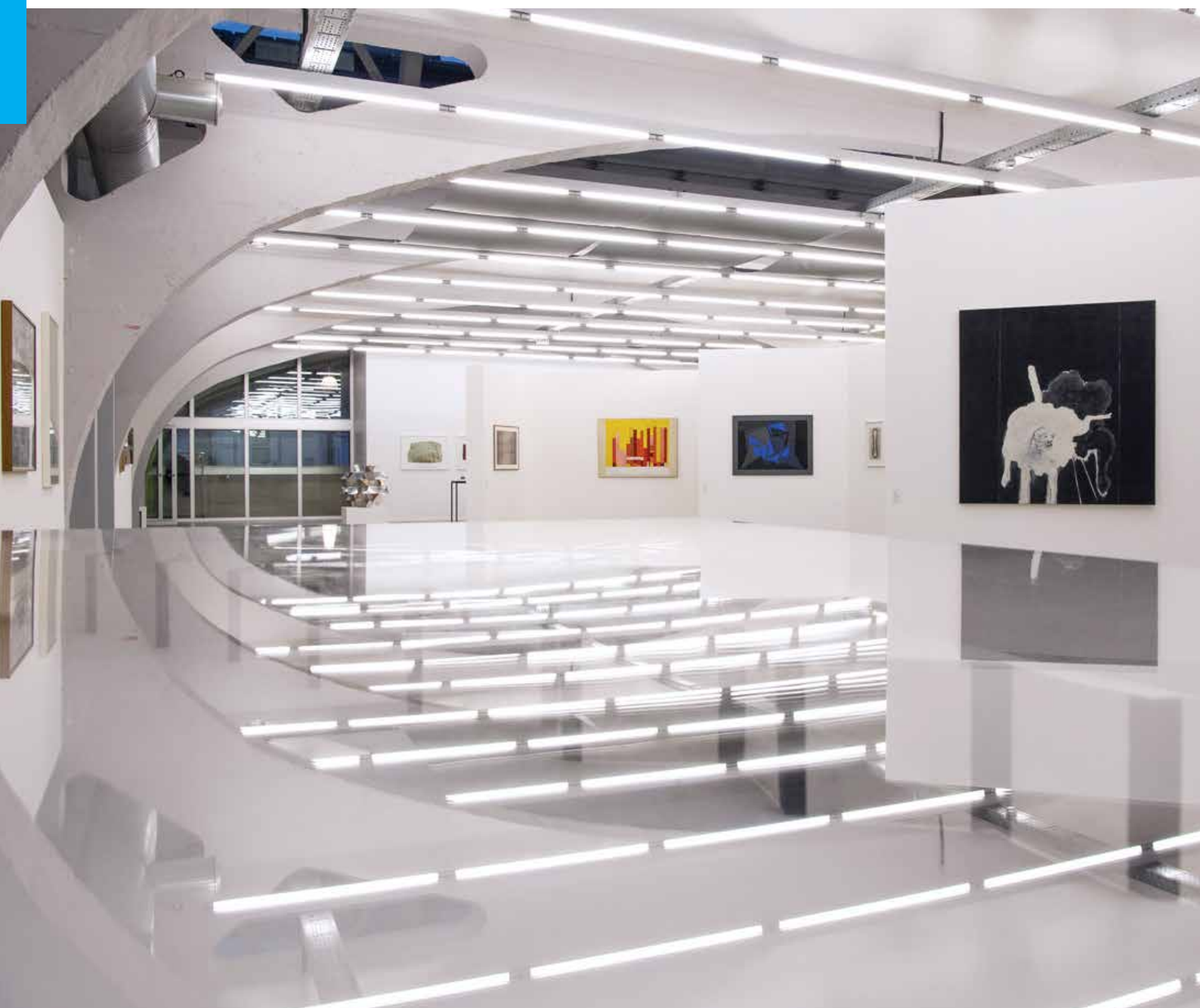
Arta (românească) – o cărămidă

TEXT Bogdan Ghiu

LA BRIQUE, THE BRICK, CĂRĂMIDA
Curator: Ami Barak
Kunsthalle Mulhouse, France
14 februarie – 28 aprilie 2019

(Romanian) Art – A Brick

LA BRIQUE, THE BRICK, CĂRĂMIDA
Curator: Ami Barak
Kunsthalle Mulhouse, France
14 February – 28 April 2019

Vedere din expoziția *La Brique, The Brick, Cărămida*. Kunsthalle Mulhouse, France. În prim-plan Horia Bernea, *Grafic de Producție* | "Production curve", 1969. Huile sur toile | oil on canvas. Credite foto | Photo: YAP Studio.

bilă mai cu seamă într-un moment mondial (de decentrare/policentrare) precum cel de față? Întrebări, pentru mine, retorice. Și, tocmai de aceea, piste de reflecție și cercetare.

Expoziția de la Mulhouse a reprezentat un remarcabil tur curatorial de forță, realizat în urma unui (cel puțin) dublu filtru selectiv: acela, prim, al colecției timișoreanului Ovidiu Șandor, binecunoscutul creator al bienalei Art Encounters, și acela, ocazional, al curatorului Ami Barak (autor, în cadrul „Sezonului”, al încă unei expoziții, remarcabila și remarcata *Ex-East* din Paris). Ceea ce a rezultat a fost (aproape) o bijuterie, adică o expoziție (relativ) restrânsă (44 de artiști, 55 de opere, dintre care două produse anume pentru această expoziție), un show-statement pe cât de concis, pe atât de precis și de articulat, producând un vertiginos efect de esențializare.

Or, aceste calități țin de inspirația în primul rând a curatorului, care dintr-o selecție aparent eterogenă, mergând de la Brassai, Ion Bârlădeanu, grupul Sigma, Paul Neagu, Ion Grigorescu, Geta Brătescu sau Diet Seiler până la Mircea Cantor, Dan Perjovschi, „Școala de la Cluj” și foarte tinerii Alex Mirutziu, Lea Rasovszky, Andra Ursuța sau Pusha Petrov (care „dă” și afișul expoziției), a ales grația contradictorie a micii și imperfectei, neregulatei *Cărămizi* a Anei Lupaș, plasată în fundalul dublului parcurs al expoziției (deci practic la jumătatea ei), care nu are cum să nu funcționeze ca un simbol excepțional atât pentru arta românească față de realitățile românești și ale lumii, cât și, azi și întotdeauna, pentru arta în genere: minuscula, dar inexpugnabila cărămidă a artei, capsulă a umanității.

Altfel spus, o anumită feminitate a artei... ●

“Cluj School,” and the very young Alex Mirutziu, Lea Rasovszky, Andra Ursuța, and Pusha Petrov (whose work is showcased on the exhibition poster), chose the contradictory grace of Ana Lupaș’s small, imperfect, irregular *Brick* (Cărămidă), placed in the background of the double path through the exhibition (so, technically, halfway through), which can’t not function as an exceptional symbol both for Romanian art relative to Romanian reality, as well as for art in general, both now and forever: the minuscule, inexpugnable brick of art, capsule of humanity.

In other words, a certain femininity of art... ●

Translated by Rareș Grozea

Totalement envoûté par ces décorations variées, Matisse multiplie dès 1936 les dessins, auxquels il attribue presque toujours le titre de « blouse roumaine », même si, à l'évidence, il s'agit, plus largement, d'éléments du costume traditionnel slave. Alors on peut se demander à juste raison pourquoi il a décidé d'intituler une dernière peinture de la série: La Blouse roumaine?! Aurait-il acquis dans sa collection plusieurs blouses roumaines qui l'auraient séduit par la sobriété de leur motif géométrisé inspiré essentiellement de la feuille de chêne³⁾ ou aurait-il souhaité dédier cette peinture à son ami roumain, Théodor Pallady, « exilé » dans son propre pays?

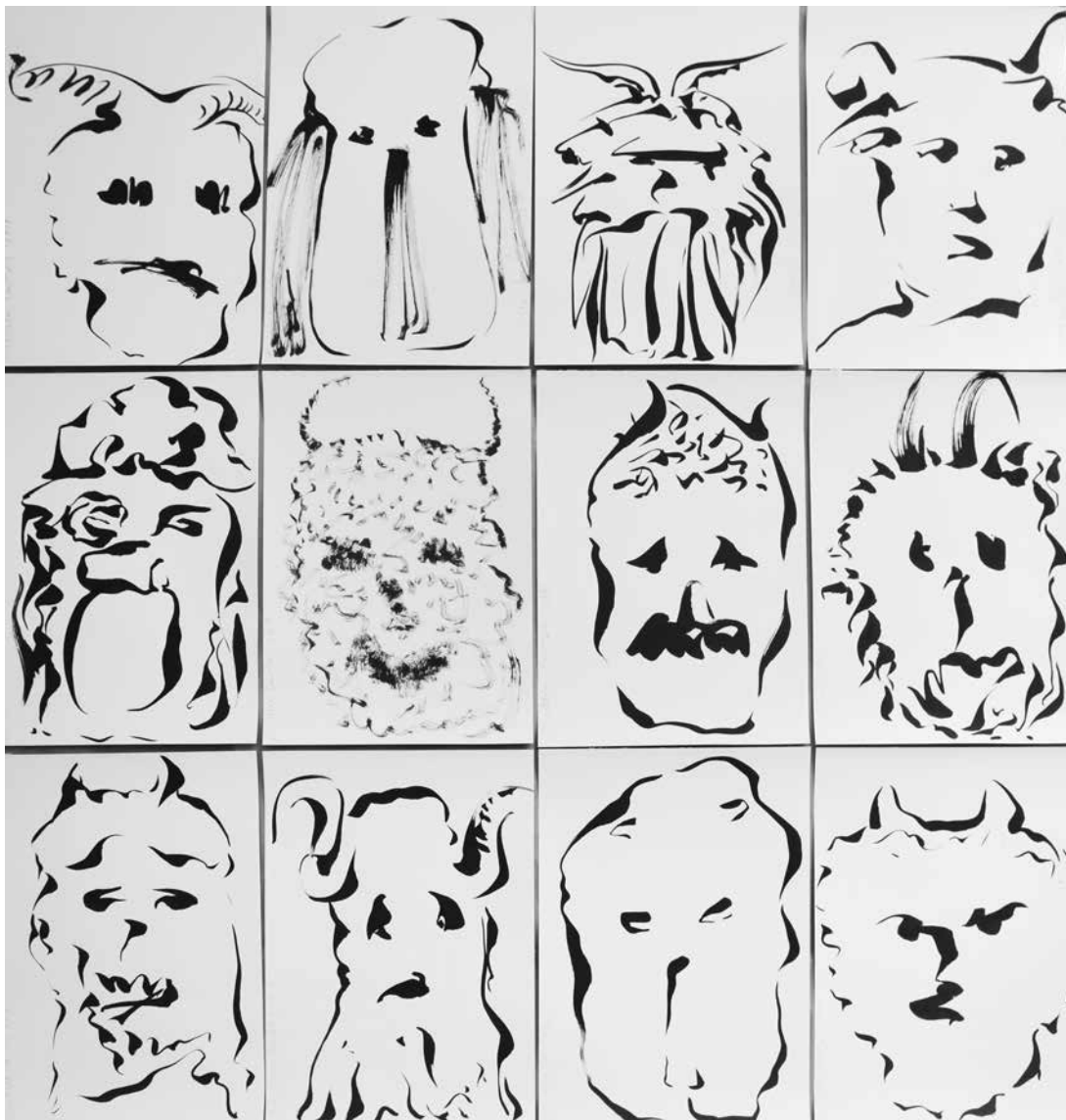
Henri Matisse, *La Blouse Roumaine*, 1940. Credit photo | Photo: Centre Pompidou. Droits réservés.

Henri Matisse et Théodor Pallady se rencontrent dans l'atelier de Gustave Moreau vers 1893. Après avoir abandonné ses études de droit, Matisse passe par l'Académie Julian et s'inscrit comme élève libre aux cours du soir de Gustave Moreau. Pallady, qui avait entrepris des études d'ingénierie à Dresde, les délaisse pour travailler à Paris, dans l'atelier du peintre Edmond Aman-Jean de 1890 à 1892 et, à partir de 1893, dans celui de Gustave Moreau. Tous deux côtoient d'autres jeunes artistes tels que Albert Marquet, Georges Rouault, Henri Manguin, Charles Camoin ou André Rouveyre. Bien que formés sous le signe du symbolisme pratiqué par leur maître, les deux élèves vont diversifier leurs expériences et suivre leurs propres intuitions pour trouver leur propre voie.

Pallady mène sa vie entre Paris et Bucarest, où il retourne fréquemment. À Paris, il fréquente les musées, le Louvre surtout, attiré par les dessins de Léonard de Vinci et des autres artistes de la Renaissance italienne. À la suite de quoi, il donne libre cours à son propre talent pour le dessin qu'il exercera ensuite au cours de sa carrière. À Bucarest, il participe à des expositions collectives ou organise ses propres expositions en tant que membre d'associations artistiques roumaines. C'est ainsi qu'entre 1919 et 1942, Pallady organise tous les deux ans une exposition personnelle à Bucarest, où il est très apprécié et célébré. En 1944, une première monographie lui est consacrée sous la signature de Ionel Jianou et, une deuxième, écrite par le collectionneur roumain K. H. Zambaccian, paraît en 1945. La municipalité de Bucarest réalise une ré-

3. Ces blouses font partie du costume populaire roumain féminin, dont la broderie végétale géométrisée, sobre, rappelle la spécificité de la région natale de Pallady, la Moldavie.

Mircea Cantor, *Măști* | *Masks*, din expoziția *Le chasseur d'images*. Courtesy of the artist.

artistul intervine inserând în traseul deja constituit accente ale propriului său discurs, ce întrerup polemic parcursul muzeal sau îl adâncesc, prin contextualizare. Puternică este lucrarea video *Aquila non capit muscas*, din anul 2018, în care artistul filmează un vultur apărându-și, în fața unei drone, supremația asupra cerului... Aprigă luptă între natură și voința omului contemporan de a-și impune puterea. La fel ca *Deeparture*, lucrarea video din anul 2005, care evocă confruntarea dintre un lup și o căprioară sau *I like America*, ce invită, în forme diferite, la reflecție asupra puterii.

Transgresând zona confortabilă a esteticului, artistul aduce în miezul reflecției sale câteva teme mari, întrebându-se despre esența ființei, despre libertate și limite, despre spațiile permeabile sau, dimpotrivă, despre cele carcerale, ca în instalația *Breath separator*, 2017, ce creează în spațiul muzeului o incintă formată din ecrane de sticlă marcate cu amprente care trasează un gard cu fire de sârmă ghimpată.

all the props: decorative pieces — carpets, tapestries, silverware, pottery, weapons, trophies, armours, furniture — works in well-established media — paintings, drawings, sculptures, installations, photos — and all kinds of other artifacts and stuffed animals. In this heterogeneous exhibition that resembles a cabinet of curiosities one can easily see how the exhibition-museum can become a replica of the great world, an *imago mundi*, upon which appear safe "territories," or, on the contrary, perilous spaces where the face-off between the hunter and the hunted is acted out on the fine line between life and death. Taking this space as his stage, the artist makes an intervention by inserting accents of his own discourse that, polemically,

Influența internațională a lui Bourdelle

TEXT Ioana Vlasiu

TRANSMISSION/TRANSGRESSION. MAÎTRES ET ÉLÈVES DANS L'ATELIER: RODIN, BOURDELLE, GIACOMETTI, RICHIER...

„Transmișiune/Transgresiune. Maeștrii și discipoli în atelier: Rodin, Bourdelle, Giacometti, Richier...”

Curatori: C.Boisseroles, S. Ferrand, A. Simier

Musée Bourdelle, Paris

3 octombrie 2018 – 3 februarie 2019

L'influence internationale de Bourdelle

TRANSMISSION/TRANSGRESSION. MAÎTRES ET ÉLÈVES DANS L'ATELIER: RODIN, BOURDELLE, GIACOMETTI, RICHIER...

“Transmission/Transgretion. Masters and students in the studio: Rodin, Bourdelle, Giacometti, Richier...”

Commissaires: C.Boisseroles, S. Ferrand, A. Simier

Musée Bourdelle, Paris

3 octobre 2018 – 3 février 2019

Imagini din catalogul expoziției | Captures from the exhibition catalogue.

Deschisă la Paris în același timp cu Sezonul artistic franco-român, expoziția de la Muzeul Bourdelle, fără să aibă vreo legătură cu proiectul, este relevantă și pentru arta românească. Bourdelle a fost profesorul multor sculptori români în anii 20 ai secolului trecut și un preferat al colecționarului bucureștean Anastase Simu. Clasicizant-arhaizante, dar și acut expresive, figurile bourdelliene sunt când senine, apolinice, când răscolite de emoții și afecte intense. Sculptura lui a imprimat pentru câteva decenii gustul pentru construcție, monumentalitate, raportare la arhitectură, al

L'exposition dédiée par le Musée Bourdelle (commissaires C.Boisseroles, C. Ferrand, A.Simier) aux nombreux élèves de Bourdelle et à la problématique de l'enseignement artistique intéresse de près l'art roumain - même si elle ne fait pas parti de la Saison artistique France - Roumanie qui se déroule à présent dans les deux pays. Bourdelle fut le professeur de beaucoup d'élèves roumains/ roumaines au début du

Ange Leccia, *Blue Velvet*, 1989. Credite foto | Photo: Zakaria Dali Ali, Laura Villena.

Expoziția, deschisă întâi la Grenoble din 6 în 28 februarie în imobilul care adăpostește Casa Internațională, apoi la București din 4 aprilie și 23 aprilie la galeria Galateca, oferă o apropiere neașteptată între avangardele română și franceză într-un spirit de reciprocitate drag ambilor curatori, ei înșiși artiști trăind între București și Grenoble (fost student la Universitatea de Arte din Grenoble, Bernard Joisten predă acum acolo).

Astfel, meciul Franța-România pe care ei îl propun se joacă pe un picior de egalitate: „noi am reunit artiști români și francezi în jurul unui dialog plastic între cele două țări. Scenariul expoziției este construit în jurul unui meci care nu ar avea ca finalitate ca una dintre echipe să câștige împotriva celeilalte, ci de a produce efecte de stil și paradoxuri de joc.”

C'est le cas du projet d'Alexandra Joisten et Bernard Joisten, intitulé ARTA et conçu dans le cadre de la Saison Croisée Franco-Roumaine 2019. L'exposition, d'abord montrée à Grenoble du 6 au 28 février dans l'hôtel particulier qui abrite la Maison de l'International, puis à Bucarest du 4 avril au 23 avril à la galerie Galateca, offre un rapprochement inattendu entre les avant-gardes roumaine et française dans un esprit de réciprocité cher aux deux commissaires, eux-mêmes artistes vivants entre Bucarest et Grenoble, (ex-étudiant aux Beaux-arts de Grenoble, Bernard Joisten y enseigne). Aussi le match France-Roumanie qu'ils proposent se joue-t-il pour eux sur un pied d'égalité: "nous avons réuni des artistes roumains et français autour d'un dialogue plastique entre les deux pays. Le scénario de l'exposition est construit autour d'un match qui n'aurait pas pour finalité de faire gagner une équipe contre une autre, mais de produire des effets de style et des paradoxes de jeu." Exit les figures imposées, le petit jeu des influences révélées, ou la sélection de figures soutenues institutionnellement. Bienvenue à des propositions capables de franchir les frontières, d'enjamber le Danube dans un sens comme dans l'autre, et de parler une langue universelle au-delà des particularité géopolitiques. Car si les œuvres signées par les quatorze artistes (Français, Roumains, Franco-Roumains ou ayant choisi comme pays de résidence la France ou la Roumanie), sélectionnés en toute subjectivité, présentent chacune une écriture unique et impérieuse, elles transcendent, ensemble, les différences de culture, de contexte ou d'approches, dessinant dès lors les contours d'un monde en commun. En partage: une totale liberté d'expression, une même capacité à se saisir des supports et matériaux les plus variés, le goût des pro-

DEMOFLASH. Răzvan Boar în conversație cu Étienne Bernard

DEMO FLASH

Artist: Răzvan Boar

Passerelle Centre d'art contemporain, Brest, Franța

2 februarie – 27 aprilie 2019

DEMOFLASH. Răzvan Boar in conversation with Étienne Bernard

DEMO FLASH

Artist: Răzvan Boar

Passerelle Centre d'art contemporain, Brest, France

2 February – 27 April 2019

Răzvan Boar, DEMOFLASH. Vedere
din expoziție | exhibition view.
Credite foto | Photo: Passerelle
Centre d'art contemporain, Brest
©Aurélien Mole, 2019.

Răzvan Boar's DEMOFLASH show at Passerelle Centre d'art contemporain in Brest features a large body of works including paintings, works on paper, on walls and strange purple sculptures. The whole show is a journey through the artist's artistic and vernacular references freed by the tension of his drawing. His figures seem to remain suspended, wedged somewhere between potentiality and completeness. It is as if the sketch has resolved the equation and it was now up to us, the viewers, to continue the adventure.

EXPOZIȚII ÎN ROMÂNIA

EXHIBITIONS IN ROMANIA

Florin Ciubotaru. Domesticirea haosului

TEXT Ioana Vlasiu

ECLIPSA
Artist: Florin Ciubotaru
Muzeul Literaturii Române, București
6 – 22 martie, 2019

Florin Ciubotaru. Taming Chaos

ECLIPSA
“Eclipse”
Artist: Florin Ciubotaru
The Museum of Romanian Literature, Bucharest
6 – 22 March 2019

Florin Ciubotaru. Vedere din expoziția *Eclipse* | Exhibition view. Prin amabilitatea artistului | Courtesy of the artist.

Încă de la penultima lui expoziție, Florin Ciubotaru a recurs la o anume scenografie, fie că o numim sau nu instalație, care obliga tabloul să iasă din condiția lui de ornament al peretelui. În 2016, la Muzeul Țăranului Român, te întâmpina un fel de armată de tablouri — foarte ofensive în plasarea lor ca niște scuturi pe suporturi umanoide — care avansa amenințător spre tine, privitor, implicându-te. Construcția spațială în cheie gravă/umoristică era răspunsul unui artist profund implicat în dilemele abstract/figurativ ale

Starting with his second-to-last exhibition, Florin Ciubotaru resorted to a particular scenography, whether we call it an installation or not, that forces the canvas to emerge from its condition of mere ornament on the wall. In 2016, at the Museum of the Romanian Peasant, you were welcomed by an army of paintings – quite confrontational in their display as shields placed

Lia Perjovschi: muzeu (al Cunoașterii) în muzeu (Cotroceni)

TEXT Daria Ghiu

KM-KIT 1999-AZI
Artist: Lia Perjovschi
Muzeul Național Cotroceni, București
19 octombrie – 25 noiembrie 2018

Lia Perjovschi: Museum (of Knowledge) in the (Cotroceni) Museum

KM-KIT 1999-AZI
“KM-kit 1999-today”
Artist: Lia Perjovschi
Cotroceni National Museum
19 October – 25 November 2018

Lia Perjovschi. Vedere din expoziția KM-KIT 1999-azi | View from the exhibition KM-KIT 1999-today. Credite foto | Photo: Daria Ghiu.

Cel puțin două dimensiuni mi se par demne de discutat referitor la expoziția pe care Lia Perjovschi a deschis-o în toamna lui 2018 la Muzeul Cotroceni. Artista pune două probleme pe care istoria artei recente le-a abordat de-a lungul timpului, una discutată puternic în contextul (neo)avangardelor, iar alta în cel al practicilor curatoriale create în jurul artei începând cu deceniul 7. Dar ceea ce face Perjovschi acum este reiterarea lor într-o anumită conjunctură locală politică și socială: una care, zi de zi, scoate la iveală butaforii de tot felul, discursuri supradimensionate și false, structuri

There are at least two dimensions diligent of discussion regarding the exhibition that Lia Perjovschi opened at Cotroceni Museum. The artist brings forth two problems that the history of recent art has approached over time, one strongly discussed in the (neo) avant-garde context and the other in the curatorial practices created around art since the 7th decade. But what Perjovschi operates now is their reiteration within a certain local political and social conjuncture: one that reveals decorations of all kinds on a daily basis, oversized and false speeches, apparently solid architectural structures, bridges — metaphorical or not — with unconsolidated resistance structures. As such, we find ourselves confronted with both a political and a meta-historical art exhibition. A project that is coherent inside the context of Lia Perjovschi's artistic practice, an artist constantly preoccupied with both a critical self-placement in the contemporary society to which she belongs, and also with bridging a multitude of discourses, one concerning art, and all the rest beyond its borders, in the name of extended “knowledge.”

Lia Perjovschi at Cotroceni National Museum with the *KM-kit 1999-today* exhibition: the deployment of an extremely personal Museum — an institution created by the artist in all its intimate structures, the Museum of Knowledge — from the space of the workshops to the space of the Cotroceni Museum, an impactful institution stemming from both its name and its flamboyant architecture. In addition to the inclusion of a subjective museum in an official museum, we are faced with another situation: what does it contain? How is the artist's subjectivity developed? We find ourselves

După anii de marasm postbelic, cu consecințe și pentru genul producțiilor cinematografice, femeia întrupată de actrița Bardot, devine noul tip de vedetă, nu numai pe peliculă dar și în viața publică, individualizând femeia autonomă în societate.

Iconicul, ca marcă a acestei expoziții, rezultă pe de o parte din felul în care imaginea este compusă în majoritatea fotografiilor. Pe de altă parte, imaginile ce reconstituie universul personal al artistei sunt concepute în cheie iconică tocmai pentru a dobândi un status superior, ca emanație sau anturaj al femininului, investite în sens minor, istoric vorbind, doar cu atribute frivole. Dacă este vorba despre autoreprezentare, cum este cea din imaginea folosită pentru promovarea expoziției, figura așezată este plasată central, într-o atitudine lipsită de orice element care ar putea defini aleatoriul sau provizoriul instantaneului. Putem vorbi chiar de o întronare la nivel

tographic production, which at the time cashed in more dividends than the Renault car manufacturer in France, ratified not only the feminine type embodied by Brigitte Bardot, but also the kind of femininity that establishes, through seduction techniques, a new relationship between the notorious femme-fatale of Art-Nouveau and the fetish woman of chivalry novels.

After years of postwar decay, with visible consequences for cinematic productions, the woman embodied by actress Bardot become the new typology of stardom, not only for the film industry but also for public life, shaping the individuality of the the autonomous woman in society.

The iconic, as hallmark for this exhibition, results partly from the way the image is compounded in most photos. On the other hand, the images that reconstruct the artist's private universe are devised within an iconic key precisely for acquiring a superior status as an emanation or entourage of the feminine. From a historical perspective, the feminine had been invested, coarsely, only with frivolous attributes. When it comes to self-presentation, such as the image used in promoting the exhibition, the seated figure is placed centrally in an attitude lacking any element that could define the randomness or the instantaneous snapshot. We can even speak of a universal enthronement, judging from the celestial background that highlights the forefront, following a scheme fully practiced in the Italian Baroque, another period of manifestation of the iconic, "missionary" celebrity.

Far from being a mere aspiration, functioning instead as proof of feminine power, the feminist perspective — the one I was mentioning at the beginning of this text and promoted in most places in today's society — is not a militant one, as it is usually the case, but one that enjoys to the fullest its glory and success. —

Translated by Georgiana Cojocaru

Roxana Trestioreanu, Madame de Recamier. Courtesy Roxana Trestioreanu.

universal, judecând după fundalul celest care pune în evidență prim-planul, după o schemă exersată din plin în barocul italian, o altă perioadă de manifestare a iconului, a vedetismului „misionar”.

Departea de a fi doar o aspirație, ci mai degrabă o consemnare a puterii feminității care se insinuează cam peste tot în societatea de azi, perspectiva feministă despre care vorbeam în deschidere nu este una militantă, cum se întâmplă de obicei, ci una care-și savurează din plin succesul sau chiar gloria. —

Ciprian Radovan: 1965–1975

TEXT Maria Orosan-Telea

CIPRIAN RADOVAN: 1965–1975
Galeria Jecza, Timișoara
2 februarie – 21 martie, 2019

Ciprian Radovan. Courtesy Jecza Gallery.

Ciprian Radovan a debutat ca artist la finele anilor '50. Prima sa expoziție personală a avut loc în 1962, iar din 1966 a devenit membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Au urmat ani în care s-a dedicat cu pasiune picturii, în ciuda faptului că formația sa de chimist l-a condus și spre o carieră universitară remarcabilă. Activitatea sa prolifică de pictor a făcut posibilă participarea constantă la expoziții de grup în țară și străinătate și la organizarea a numeroase expoziții personale la Timișoara, București, Arad, în Franța și Germania. Printre retrospectivile importante se numără expoziția *Între real și oniric*, ce a avut loc în 2009 la Muzeul de Artă din Timișoara.

Cea mai recentă expoziție a lui Ciprian Radovan a fost deschisă la Galeria Jecza din Timișoara la începutul lunii februarie și face parte din procesul de recuperare a practicilor inovative din arta timișoreană a deceniilor șase-opt pe care galeria și-l propune.

Informalul a fost un aspect al picturii lui Ciprian Radovan asupra căruia artistul a revenit în câteva perioade clar conturate de-a lungul carierei sale de aproape șazeci de ani. Alternând cu diverse alte etape în care figurația, descriptivul sau ornamentalul și-au găsit locul privilegiat în preocupările sale, abstracția a reprezentat fie o formă de evadare din real, în sens supra-realist și liric, fie o metodă de organizare a spațiului pictural și tridimensional, derivată din Op art.

Expoziția *Ciprian Radovan 1965–1975* valorifică un moment bine determinat al nonfigurativului elaborat de Ciprian Radovan, când ieșirea

CIPRIAN RADOVAN: 1965–1975
Jecza Gallery, Timișoara
2 February – 21 March 2019

Ciprian Radovan made his debut as an artist in the late 1950s. His first solo exhibition was in 1962, and in 1966 he became a member of the Romanian Visual Artists' Union. The following years were intensely dedicated to painting, though his background in chemistry afforded him a notable academic career. Due to his prolific painterly output he participated constantly in group exhibitions, both in Romania and abroad, while also organizing numerous solo shows in Timișoara, Bucharest, Arad, France, and Germany. Among his important retrospectives is the exhibition *Între real și oniric* (Between Reality and Dream), 2009, at the Timișoara Art Museum.

His most recent exhibition opened at Jecza Gallery in 2019 at the beginning of February, and is part of the gallery's aim to rediscover the innovative techniques of Timișoara-based artists of the sixties up to the eighties.

The informal was one of the aspects of Ciprian Radovan's painting to which he returned in a number of clearly-delimited periods during his almost sixty-year-long career. Alternating with periods when the figurative, descriptive, or ornamental held a privileged position among his preoccupations, the abstract was either a way of escaping the real, in the surrealist and lyrical sense, or a means of organizing three-dimensional painterly space, which he derived from op art.

The exhibition *Ciprian Radovan 1965–1975* examines a clear moment of the non-figurative elaborated by Ciprian Radovan where the escape from the two-dimensional took the form of an ample, ambient installation. This integrative installation, termed "psychochromatic ambiance" by the artist, generated an optical-chromatic perception dependent on the viewer's position. It was initially displayed in April 1973 at Helios gallery in Timișoara, and then in August 1973 at Apollo gallery in Bucharest as a first in Romanian art. The artist aimed for immersive optical effects by introducing column-like elements in the space, which were placed in relation to works on the walls. These

Suzana Dan, *You can't build clouds and that's why the future you dream of never comes true*, 2014. Acrilic pe pânză | on canvas, 100 × 120 cm. Prin amabilitatea artistei | Courtesy of the artist.

SD: Cred că toată lumea supraviețuiește în cultură, iar al doilea job este ceva absolut normal atât pentru femei, cât și pentru bărbații activi în zona artistică independentă. Acest "second job", însă, este un mare pericol pentru artiști. Plătesc din greu prețul ăsta. Fiindcă el poate deveni mai tentant decât zona deloc confortabilă în care te poziționează permanent interacțiunea cu proprii demoni. Dar este și asta o selecție, nu? Este magic cât de plină devine viața unei femei cu tot felul de chestii multe și mărunte de făcut zilnic, nu așa, doar ocazional. Evident că aproape toată lumea clachează. Evident că cele care rămân active undeva au tăiat ceva, undeva au fost mai egoiste decât celelalte. Dar asta trebuie să facă și bărbații. În multe

is the shrink's couch, the wall they hit with a bat or any other refuge, be it a room only for oneself, or a place in the world where you reconnect with your inner nature, without any outer disturbance.

SV: The milestone I take into consideration is your artistic course until now, meaning the last twenty-five years. Like in any other domain, the percentage of active women artists has been lower than the one of active men artists, even though, annually, there are more girls than boys

Arhiva fotografică și istoria cu i mic

TEXT Simion Teodor Ștefan

ARHIVA FOTOGRAFICĂ ȘI ISTORIA CU I MIC
Selecție de fotografii din Colecția de imagini Mihai Oroveanu
O expoziție de Alexandra Croitoru
Invitată: Cristina David
Salonul de Proiecte, București
6 martie – 14 aprilie 2019

The Photographic Archive and History in h minor

ARHIVA FOTOGRAFICĂ ȘI ISTORIA CU I MIC
"The Photographic Archive and History in h minor"
A Selection from Mihai Oroveanu Image Collection
An exhibition by Alexandra Croitoru
Special Guest: Cristina David
Salonul de Proiecte, Bucharest
6 March – 14 April 2019

Imagini din expoziția „Specii de spații”, MNAR, București | Images de l'exposition „Espèces d'espaces”, MNAR, Bucarest.

les lieux où nous vivons et rêvons, nous conformons ou nous révoltons, chacune de ses œuvres contribue à former un atlas de panoramas et de détails, de plis et de juxtapositions, de fractures et de continuités, de transparences et d'obstructions — la somme des « espèces » dans lesquelles l'espace modèle mouvements et comportements.

L'exposition est installée dans deux salles du Musée national d'art de la Roumanie, espaces qui rendent la phrase de Perec tangible. Ces deux salles font partie de l'extension datant de 1960 d'une aile du palais royal, qui reproduit la façade mais tord et dilue les détails de l'intérieur, en faisant un espace muséal neutre, en accord avec les normes nouvelles de l'époque. Élaborées et construites au même moment, ces deux salles abordent les questions d'échelle, de détail et d'ambiance de manières profondément différentes: elles sont réunies en une structure évoquant le boîtier d'un ancien appareil photographique, où une image est une version plus ou moins claire de l'autre. Espèces d'espaces différentes, les deux salles semblent être le résultat de permutations aléatoires, de la superposition imprécise de contraintes formelles et idéologiques sur un même plan architectural. La scénographie, élaborée par Ideogram Studio, accentue cette impression d'espace fracturé au moyen d'une série de « coins » qui forment quatre « pièces » imaginaires. Elles se font face et se croisent différemment les unes les autres et avec les deux salles du musée. Ces démarcations, les nouvelles configurations

et les dynamiques spéciales qui les divisent se font le lieu des juxtapositions que l'exposition crée entre les formes, les intensités et les résonances de l'imaginaire spatial des différentes œuvres exposées.

Espace (Suite et fin) — Iulia Nistor et Achraf Touloub

Un projet distinct qui partage ces thématiques sera présenté au même moment, du 19 avril au 16 juin, à la Résidence BRD — Scena9. Un chapitre d'*Espèces d'espaces* est intitulé *L'espace (suite et fin)*: c'est aussi le titre de la collaboration entre les artistes Iulia Nistor et Achraf Touloub. Elle réunit des œuvres existantes et des interventions réalisées en duo dans l'espace de l'exposition. Résultat de longues conversations entre les deux artistes, le projet est un ensemble de mouvements visuels performatifs qui opèrent à différentes échelles, du presque imperceptible à l'excès, du détail au monumental.

Les peintures de l'artiste roumaine Iulia Nistor défient le spectateur et remettent en question le potentiel de désorientation en recouvrant la surface de plusieurs couches de peinture tout en les supprimant successivement. Les œuvres de peinture, de sculpture et vidéo d'Achraf Touloub sont réalisées avec l'intention d'être « une mise en abyme » par la manière dont l'expérience de la réalité, les fantasmes, les hallucinations, les illusions optiques acquièrent la même valeur que la réalité. ■

Catherine Millet. Arta contemporană. Istorie și geografie

Editura Vellant, București, 2017

TEXT Adrian Guță

Catherine Millet, critic și istoric de artă, curator și scriitor, reprezintă un reper major în lumea artei franceze, atât prin volumele publicate, cât și prin faptul că este co-fondatoare și redactor șef al *artpress*, importantă revistă internațională de artă contemporană, publicată în limbile franceză și engleză. Prima sa lucrare de sinteză a fost *L'Art contemporain en France*, ediția întâi fiind publicată în 1987 (la Flammarion). Autoarea ne apare ca un martor implicat, cunoaște îndeaproape scena artistică franceză și nu numai pe aceasta. În 2016 a primit Premiul François Morellet, care răsplătește dedicarea față de arta contemporană și textele care o promovează. Începând din același an, Catherine Millet este Ofițer al Ordinului Artelor și Literelor.

Micul, însă densul în informații și incitantul volum *L'Art contemporain. Histoire et géographie* (Flammarion) constituie ediția din 2006, revăzută și augmentată, a lucrării *L'Art contemporain*, publicată de aceeași editură în 1997. Traducerea în limba română, semnată de Aurelia Ulici, a apărut la editura bucureșteană Vellant, în 2017. Cartea, scrisă cu inspirație și claritate, ne oferă imaginea și punctul de vedere al lui Catherine Millet asupra conceptului, genezei și reperelor artei contemporane, asupra raporturilor acestora cu arta modernă, referindu-se pertinent, totodată, la contextul de civilizație, la piața de artă și la consecințele fenomenului globalizării pentru lumea artei.

Catherine Millet. Contemporary Art. A History and Geography

Vellant Publishing House, Bucharest, 2017

Catherine Millet, an art critic and historian as well as a curator and writer, is an important name in the French art world, as a result of both her published works as well as her activity as co-founder and editor-in-chief of *artpress*, an important international contemporary art magazine in French and English. Her first comprehensive book-length study was *L'art contemporain en France*, published for the first time in 1987 by Flammarion. The author takes up the position of involved witness, with an in-depth knowledge of the art scene in France and beyond. In 2016 she was awarded the François Morellet prize, which celebrates the dedication to contemporary art and the writing of texts promoting it. In the same year, she became Officer of the Order of Arts and Letters.

The small but dense and stimulating *L'Art contemporain. Histoire et géographie* (Flammarion), published in 2006, is a revised and augmented version of the 1997 *L'Art contemporain*, also published by Flammarion. Aurelia Ulici's translation into Romanian was released by the Bucharest-based publishing house Vellant in 2017. The book, whose writing bears the mark of clarity and inspiration, offers Catherine Millet's views on the concept, genesis, and key figures of contemporary art, on its connections to modern art, with pertinent references to cultural contexts, the art market, and the consequences of globalization for the art world.

From the foreword, the author underlines the eclecticism of contemporary art, of its various languages and styles, as well as the fact that novelty of language is no longer necessarily a determining factor. Millet also believes that it was museum curators — a profession that has been increasingly well-defined and represented from the 1980s onwards — who were among the first to seriously consider the notion of contemporary art.

There exist a number of opinions concerning pinning down in time the beginnings of contemporary art. "There is however a broad consensus that places the birth date of contemporary art somewhere between 1960 and 1969" (p. 20). Indeed we see in this timespan a proliferation of artistic movements, from pop art and minimalism to conceptual art and arte povera, performance art, Supports/Surfaces... These are examples

Ecaterina Vrană (1969—2019)

TEXT

Magda Cârneci

Ecaterina Vrana, *Crying a Lake*, 2015. Ulei pe pânză | oil on canvas. Credite foto | Photo: Nicodim Gallery.

Ecaterina Vrana, *Golden Sheep*, 2015. Ulei pe pânză | oil on canvas. Credite foto | Photo: Nicodim Gallery.

Nu am cunoscut-o personal. I-am admirat mereu de departe, în expoziții, pânzele mari și atât de aparte, neîncadrabile și surprinzătoare. Formele simplificate, stângace, mereu aceleași, ale unei femei singuratice, încadrate de mult spațiu gol, înconjurată uneori de pușori de găină, pisici, jivine domestice. Pasta multă, încărcată, parcă sculptată pe pânză cu tenacitatea repetitivă a unui spirit închis într-o lume a lui. Compozițiile acelea simple, parcă desenate de un copil, dar care respirau atâta izolare, atâta pustiu. Și mult negru, multă întunecare, din care izbucnea din când în când, ca un strigăt, o pereche de pantofi siclamen sau de buze roșii, niște mărgelile albe sau alte detalii ale unei feminități, pe cât de cochetă pe atât de fragilă. Și un narcisism delicat. Și o senzualitate stângace. Și o poftă de viață contrariată. Și multă naivitate. Toate ingredientele astea distilau misterios în pânzele ei mari și aproape goale, sentimente pe cât de pure pe atât de primare — frica, neajutorarea, singurătatea — ca și cum ar fi întins o pânză subțire și întunecată peste abis. Dar emana din ele o tandrețe, o gingășie nespuse — și o tăcere, tăcerea aceea care conține esența simplă și universală a lucrurilor. Pânzele ei erau ale unui Mic Prinț, feminin și adult, care-ți arată prin gesturi, fără cuvinte, din ce mici splendori e compusă oroarea. ●

I did not know her personally. While visiting her exhibitions, I have always admired, from a distance, her large and singular canvases, both surprising and unclassifiable. Her simplified, clumsy shapes, ever the same, depicting a lonely woman, framed by a lot of empty space, sometimes surrounded by chickens, cats, livestock. The laden, heavy paste, as if carved on the canvas, with the repetitive tenacity of a spirit confined to a world of its own. Those simple compositions, as if drawn by a child, but which took in so much isolation, so much wasteland. Add to this a lot of black, a lot of darkness, from which occasionally, bursts like an outcry, a pair of magenta shoes or red lips, some white beads, or other details of a kind of femininity both fragile and elegant. Add tender narcissism. And a blushing sensuality. Add a staggering lust for life. And a lot of naivety. All of these ingredients mysteriously distilled in her large and almost empty canvases generating feelings that were as pure as they were primitive — fear, helplessness, loneliness — as if she had stretched a thin and dark cloth over the abyss. But there was a tenderness, an untold tinge, and silence, the silence that holds in the simple and universal essence of things. Her canvases were those of a Little Prince, both feminine and grownup, who indicate to you, wordlessly, the small splendors true horror is made of. ●

www.mnac.ro
info@mnac.ro
facebook.com/mnacbucharest

SEZONUL
EXPOZIȚIONAL
DE PRIMĂVARĂ
MNAC 2019 |
SPRING EXHIBITION
SEASON AT MNAC
BUCHAREST 2019

Sponsori | Sponsors:
Crama Opreșor, Policolor Romania,
Grup Transilvae, Vitamin Aqua

Parteneri media | Media Part-
ners: Cărturești, Elle Romania,
Energiea, FEEDER.ro, GOKID.ro,
Igloo media, Life.ro, Marie Claire
Romania, Radio România Cultural,
Revista ARTA, RFI Romania, Re-
vista Zeppelin, SUB25, Super, SYT,
Supereroi printre noi, Școala9,
TANANANA, The Institute, Totul
despre mame, Ziarul Metropolis,
Zile și Nopti București.

MNAC
Muzeul Național de Artă
Contemporană | The National
Museum of Contemporary Art
(MNAC Bucharest)

Palatul Parlamentului | The
Palace of Parliament

Str. Izvor 2-4, Aripa | Wing E4,
050563 București sector 5 |
Bucharest, Romania

Accesul prin Calea 13
Septembrie (poarta B3) |
Acces from Calea 13 Septembrie
(B3 Gate)

Mai—Octombrie | May—October
Miercuri—Duminică, 12⁰⁰—20⁰⁰ |
Wednesday—Sunday, 12—8 pm

Noiembrie—Aprilie |
November—April
Miercuri—Duminică, 10⁰⁰—18⁰⁰ |
Wednesday—Sunday, 10 am—6 pm

Jean Dubuffet, FISTON LA
FILOCHE, 1966–67 (detaliu |
detail), 154 × 62 × 37 cm, transfer
pe poliester | transfer on polyester.
Prin amabilitatea | Courtesy of:
Renault Art Collection. ©Georges
Poncet

RENAULT ȘI ARTA, O ISTORIE
VIE | RENAULT AND ART, A
LIVING HISTORY, 1967-2019

19.04.2019 – 20.07.2019
PARTER | GROUND FLOOR

Artiști | Artists: Yaacov Agam (IL),
Arman (FR), Pol Bury (BE), Robert
Doisneau (FR), Jean Dubuffet
(FR), Errò (IS), Wen Fang (CN),
Ange Leccia (FR), Jean-Baptiste
Lorthois (FR), Roberto Matta (CL),
Henri Michaux (BE/FR), Juan Miró
(ES), Angela Palmer (GB), Georges
Poncet (FR), Arslan Sukan (TR),
Jean Tinguely (CH), Victor Vasarely
(HU/FR), Heidi Wood (AU/FR)
Curator: Ann Hindry (istoric de
artă, Director Renault Art Collec-
tion/art historian, Director of the
Renault Art Collection)

Proiect organizat în cadrul Sezo-
nului România-Franța 2019.

Colecția de artă Renault are un
profil original, cu o dimensiune
specială. S-a constituit treptat,
începând din 1967, conform unui
principiu profund novator — într-o
epocă în care audiența artei con-
temporane era încă relativ redusă
—, grație unei strânse colaborări
cu artiștii timpului. În anii '60, unii
dintre aceștia începeau să fie
interesați de instrumentele lumii
industriale, aflate în plină dezvoltare.

În acest context, compania
oferea artiștilor rezidențe la unul
dintre sediile sale. Operele reali-
zate în acest cadru reveneau, în
parte, artistului, restul rămânând
în posesia companiei. Astfel,
colecția cuprinde în prezent peste
trei sute de lucrări ale unor artiști
din mai multe țări și cu practici
diferite, printre ei numărându-se
atât o serie de figuri importante
ale istoriei artei, cât și tineri artiști
contemporani emergenți.

Expoziția *Renault și arta, o
istorie vie, 1967-2019*, prezen-
tată la Muzeul Național de Artă
Contemporană, reunește 18 artiști
din mai multe generații, originari
din diferite țări, cu practici foarte
diverse, emblematici pentru
această istorie originală și spiritul
care a animat-o întotdeauna.
(Ann Hindry, istoric de artă, Direc-
toarea Colecției de Artă Renault) |

||||

Project organized as part of the
Romania-France Season 2019

The Renault art collection has a
very original and specific profile.
It grew progressively, since 1967,
according to a very innovative
principle — for a time in which
contemporary art still had a
somewhat limited audience —
through a vivid collaboration
with the artists of the time. In the
'60s, some of them started to be
interested in the tools of the ever-
growing industrial world. In this
context, the company would invite
artists to attend a residency on a
Renault site of their choice. Some
of the works thus produced would
remain in the artist's possession,
whereas others would go over to
the company. Consequently, the
collection currently comprises
more than three hundred works
belonging to artists originating
from various countries, and with
different practices — among them
major figures in art history, as well
as younger emerging contempo-

rary artists.

The exhibition *Renault and Art, a
Living History, 1967-2019*, presen-
ted at MNAC Bucharest, brings
together 18 artists from several
generations and countries, with
very diverse practices, represen-
tative of this original history and
the spirit that has always driven it.
(Ann Hindry, art historian, Director
of the Renault Art Collection)

SIBIU

GALERIA DE ARTĂ
CONTEMPORANĂ

a Muzeului Național Brukenthal,
Sibiu
Str. Tribunei nr.6, Sibiu

„Donația Gheorghe Suci”

Expoziție dedicată Centenarului
Marii Uniri
Curator: Alexandru Sonoc
09.12.2018 – 09.01.2019 / sălile de
Expoziții temporare

„Împreună” – arte vizuale

Expoziția cuprinde lucrări de
artă contemporană din colecția
muzeului.

Artiști: Nicolae Barcan, Gabrie-
la Brăduț-Pătulea, Sieglinde
Bottesch, Ioan Chișu, Radu
Costinescu, Sorin Dumitrescu,
Daniela Grușevski, Theodor Hrib,
Constantin Ilea, Nicolae Iorga,
Peter Jacobi, Peter Konerth, Con-
stantin Lazarovici, Iacob Lazăr,
Vera Marcu, Ioan Mattis, Maria
Mihalache, Ion Mirea, Ion Pacea,
Florica Prevenda, Dorian Szasz,
Gheorghe Șaru, Benone Șovăială,
Eugen Tăutu, Ion Turdeanu, Ion
Vlad

Curator: Robert Strebeli
12.12.2018 – 04.02.2019

„Vasile Stoica” – fotografie,
documente

Expoziția este dedicată omului
diplomat Vasile Stoica, mesager
al idealurilor guvernului român din
anii 1917, urmare victoriei de la
Mărăști, Mărășești.

Curatori: Ioan Opreș, Alexandru
Constantin Chituță
23.01. – 24.02.2019 / Casa Albas-
tră, Sala Multimedia

Marian Huc & Mircea Radu
Achim – „Păsările Cerului” –
fotografie

Expoziția este dedicată celor doi
fotografi care au fotografiat peste
300 de specii de păsări.

Curator: Cristian Bîscă
Coordonator: Ghizela Vonica
26.01. – 03.02.2019 și 16.02. –
31.03.2019 / Sala Multimedia

TIMIȘOARA

JECZA GALLERY

Calea Martirilor 51/45,
300774, Timișoara
www.jeczagallery.com
http://jeczagallery.blogspot.com

Ciprian Radovan – instalație
02.02. – 29.03.2019

GALERIA PYGMALION

Casa Artelor
Str. Episcop Augustin Pacha nr. 8

Raluca Băjenaru – „Under / Wa-
ter” – pictură

Curator: Emilian Mărgărit
21.02. – 12.03.2019

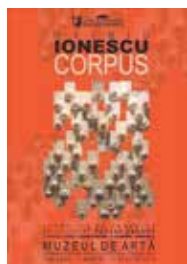
TÂRGU-JIU

MUZEUL DE ARTĂ

Str. Traian, Parcul central, Tg Jiu

Ovidiu Ionescu – „Corpus” –
ceramică

Invitat: Răzvan Dragoș
Curatori: Zuzu Caratânase și
Albinel Fireescu
15.03. – 15.04.2019

TÂRGU MUREȘ

MUZEUL JUDEȚEAN
MUREȘ - MUZEUL DE ARTĂ

Piața Victoriei nr 1, Târgu Mureș

„Tonitza – Imagini ale copilăriei”

– pictură
Curatori: Ioana Vlasiu, Ioan Șulea,
Cora Fodor, Dorel David Morar
01.03. – 01.06.2019

ACCADEMIA DI ROMANIA

Piazza José de San Martin, 1
-00197 Roma
www.accadromania.it

„Il Castello dei Destini
Riscontrati” – artă contemporană
11.02. – 26.02.2019

BEIJING

GALAXY SOHO, CORP A,
10125-10127

Aleea Xiao Paifang, nr. 7A,
Districtul Dongcheng,
Beijing, cod poștal 100010
http://www.icr.ro/beijing/

Wang Chuancu – „România
văzută prin ochii unui pictor
chinez” – pictură
27.11.2018 – 20.01.2019

„Corneliu Baba” – pictură
Expoziție dedicată maestrului
român
16.11.2018 – 01.07.2019 / Quan
Shanshi Art Center, Hangzhou

„Fotografie Românească”
Expoziția prezintă fotografiile din ar-
hiva istorică a agenției Agerpress
și reflectă viața cultural- artistică,
economică, politică și sportivă a
țării, din timpul Monarhiei și până
în prezent.
26.01. – 15.02.2019 / Muzeul de
Arhitectură Liu Hongdian din
Shenyang

„Constantin Brâncuși”
Celebrarea zilei de naștere a
marelui sculptor român în cadrul
Festivalului Europalia
19.02. – 20.02.2019

Sergiu Roman – „Mise en scène”
– pictură
08.03. – 08.05.2019

ICR BERLIN

Reinhardtstr. 14, 10117 Berlin,
Deutschland
www.rki-berlin.de

Viviana Druga – „Confessionale”
Proiect în colaborare cu Tiberiu
Bleoanca

Curatoare: Lena Johanna Reisner
și Sylvia Sadzinski
15.03. – 05.05.2019 / Galeria im
Turm, Frankfurter Tor 1

Dana Fabini – „Dialog in Agora” –
lingvistică vizuală
18.03.2019 / Köln

„Roma Women Weaving Europe”
21.03. – 30.06.2019

ICR BRUXELLES

07 Rue Gabrielle/ Gabriellestraat
107
B-1180 Bruxelles/ Brussel
www.icr.ro/bruxelles/

„En terre d'Europe” / „Pe pământul
Europa” – pictură, obiect
Artiști: Mircea Cantor, Daniel
Djamo și Florica Prevenda
07.02. – 04.05.2019 / Hangar 18
Art Center, Bruxelles

„Bienala Internațională de Textile
Haacht” ediția a III-a
România este țară invitată în Bel-
gia, reprezentată de șase artiști
din zona design textil: Daniela
Frumușanu, Maria Negreanu,
Mariana Grumăzescu Voicu,
Agatha Pricopescu, Gabriela
Cristu și Maria Jana Bițulescu
22.03. – 31.03.2019

ICR BUCUREȘTI

Aleea Alexandru 38,
011824, București
www.icr.ro

Oana Ionel – „The Danube – River
as Experience” – pictură
15.02. – 19.02.2019

Lucian Muntean – „Hărți
imaginare” – pictură
28.02. – 12.03.2019

COLABORATORI | CONTRIBUTORS | COLLABORATEURS

— Ami Barak —

Este curator independent și critic de artă. Trăiește și lucrează la Paris. | Is an independent curator and art critic. Lives and works in Paris.

— Etienne Bernard —

Este art director la Passerelle Centre d'art contemporain, Brest, Franța. | Is the Art Director of Passerelle Centre d'art contemporain, Brest.

— Léa Bismuth —

După studiile în Artă și Filosofie la Sorbonna, a debutat în revista artpress în 2006. Din 2016 până în 2019, lucrează la un program curatorial pentru Labanque în Béthune, intitulat La Traversée des Inquiétudes, o trilogie inspirată de scrierile lui Georges Bataille. Trăiește și lucrează la Paris. | Having studied art and philosophy at the Sorbonne, she began writing for artpress magazine in 2006. From 2016 to 2019, she will be working on a curatorial program for Labanque in Béthune, entitled La Traversée des Inquiétudes, a trilogy inspired by the thought of Georges Bataille. Lives and works in Paris.

— Răzvan Boar —

Trăiește și lucrează în București, România. A urmat studiile la Universitatea Națională de Artă din București. În 2011, a primit bursa Costantin Brâncuși de la Cite Internationale des Arts, Paris, acordată de Institutul Cultural Român. Expozițiile solo recente includ Valea EZ, Galeria Nicodim, Los Angeles (2017, solo); STUMP LUNCH, Ibid Gallery, Londra, Marea Britanie (2015, solo); și Cameo, Galeria Ana Cristea, New York (2013, solo). | Lives and works in Bucharest, Romania. Boar received his education from the National University of Arts in Bucharest, Romania. In 2011, he

was the recipient of the Constantin Brancusi fellowship at Cite Internationale des Arts, Paris, granted by the Romanian Cultural Institute. Recent solo exhibitions include EZ Valley, Nicodim Gallery, Los Angeles (2017, solo); STUMP LUNCH, Ibid Gallery, London, United Kingdom (2015, solo); and Cameo, Ana Cristea Gallery, New York (2013, solo).

— Magda Cârnci —

Este scriitor și critic de artă, redactor-șef al revistei ARTA. | Is a writer and art critic. She works as editor-in-chief of ARTA magazine of visual arts in Bucharest.

— Ioana Chira —

Este jurnalist și specialist în relații publice. Din 2011 este editor coordonator al revistei Harper's BAZAAR, România. Trăiește și activează în București. | Is a journalist and public relations professional. Since 2011 she is the managing editor of Harper's BAZAAR, Romania. Lives and works in Bucharest.

— Élisabeth Couturier —

Este critic de artă și jurnalist. Secretar general al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă și Curatorilor, ea oferă în mod regulat prelegeri cu privire la istoria artei și a principalelor mișcări artistice. | Is an art critic and journalist. General Secretary of the International Association of Art Critics and Curators, she regularly gives lectures on the history of art and the main artistic movements.

— Suzana Dan —

Este artistă. Trăiește și lucrează la București. Membru fondator al Asociației Ephemair și al NAG, coordonator la programele Rezidenței BRD Scena9 din București. | Is an artist. She lives and works in Bucharest. She is

founding member of Ephemair Association and of NAG (Night of Art Galleries) in Bucharest. She also coordinates the art programs of BRD Scena9 Residency in Bucharest.

— Andreea Foanene —

Este teoreticiană de artă și artistă vizuală. În prezent, este asistent al Facultății de Arte și Design din Timișoara. Trăiește și activează în Timișoara. | Is an art theoretician and visual artist. She works as a teaching assistant for the Faculty of Arts and Design in Timișoara. She lives and works in Timișoara, Romania.

— Mica Gherghescu —

A terminat un doctorat în istoria artei la EHEES, Paris. Lucrează la programul de cercetare științifică de la Centrul Pompidou, Biblioteca Kandinsky. | Holds a Ph.D. in art history from EHEES, Paris. She works in the scientific program of the Kandinsky Library at Pompidou Centre, Paris.

— Bogdan Ghiu —

Poet, eseist, traducător și teoretician. A urmat studiile de filosofie sub îndrumarea lui Jacques Derrida la École des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris. Trăiește și lucrează la București. | Is a poet, essayist, translator and theorist. He studied philosophy under the guidance of Jacques Derrida at the École des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris. He lives and works in Bucharest.

— Daria Ghiu —

Este doctor în istoria artei, critic de artă și jurnalistă. În prezent este jurnalistă la Radio România Cultural și redactoare la Editura Casa Radio. Trăiește și activează în București. | Hold a Ph.D. in art history and works as an art critic and journalist. Currently she is a journalist for Radio România Cul-

tural and editor for Casa Radio Publishing House. She lives and works in Bucharest.

— Adrian Guță —

Este critic și istoric de artă, profesor la Universitatea Națională de Artă din București. | Is an art critic and art historian, who works as a professor at the National University of Art in Bucharest.

— Sorina Jecza —

Este cercetător de artă, manager cultural și editor. Coorganizatoare a Bienalei Art Encounters (2015, 2017). Trăiește și activează în Timișoara. | Is an art researcher, cultural manager and editor. Co-organizer of the Art Encounters Biennale (2015, 2017). She lives and works in Timișoara.

— Elisabeth Lebovici —

Este istoric de artă, jurnalistă, critic de artă și activistă LGBT. Trăiește și lucrează la Paris. | Is a French art historian, journalist, art critic and LGBT activist. She lives and works in Paris.

— Doina Lemny —

Deține un doctorat în istoria artei la Paris I, Sorbona. Până recent, a fost muzeograf-cercetător la Muzeul Național de Artă Modernă, Centrul Pompidou, Paris. Este autoare a mai multor volume despre Brâncuși, Matisse, Lizica Codréano, Henri Gaudier-Brzeska, Antoine Pevsner ș.a. | Hold a Ph.D. in art history from Paris I, Sorbonne. Until recently she was a curator - researcher at the National Museum of Modern Art, Pompidou Center, Paris. She is the author of several volumes about Brâncuși, Lizica Codréano, Henri Gaudier-Brzeska, Antoine Pevsner a.o.

— Colin Lemoine —

Este istoric, critic de artă și scriitor. A semnat numeroase